

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ
ΔΙΚΑΙΟ – ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΑΟΖ**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ
ΔΙΚΑΙΟ – ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΑΟΖ**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις
Διεθνείς Σχέσεις τη Στρατηγική και την Ασφάλεια στο
Πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Αλέξανδρος Κανελλόπουλος

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις στο Διεθνές Δίκαιο – Διαφορές στο Αιγαίο και ΑΟΖ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Τσάλτας Γρηγόριος, Ομ. Καθ. Διεθνούς Δικαίου, π. Πρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Ο Αλέξανδρος Κανελλόπουλος, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις στο Διεθνές Δίκαιο – Διαφορές στο Αιγαίο και ΑΟΖ», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Περίληψη

Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, γίνεται μια προσπάθεια μελέτης των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων στο Διεθνές Δίκαιο, καθώς και των διαφορών στο Αιγαίο Πέλαγος και στην αντίστοιχη Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ). Πιο συγκεκριμένα, αρχικά πραγματοποιείται σχετική αναλυτική επισκόπηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, με έμφαση στην ιστορική πλευρά της αντιπαλότητας των δύο μερών. Στη συνέχεια, κρίνεται σκόπιμη η γεωγραφική ανάλυση των ζητημάτων που εξετάζονται – ήτοι, της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, της αιγιαλίτιδας ζώνης, του εθνικού εναέριου χώρου, του FIR και τέλος του θέματος της αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου. Ακολούθως δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας στην περίπτωση του Αρχιπελάγους του Αιγαίου, ενώ αναλύεται και η σχέση αυτών με την θέση των Υδρογονανθράκων της περιοχής. Σε ευρύτερη ανάλυση, πραγματοποιείται προσπάθεια παρουσίασης των λεγόμενων «Γκρίζων Ζωνών». Τέλος, εξετάζεται η Ελληνοτουρκική Σχέση από την σκοπιά της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και μέσα από τις λοιπές διεθνείς σχέσεις.

Abstract

In the context of the present analysis, an attempt is made to study Greek-Turkish Relations in International Law, as well as the conflicts in the Aegean Sea and the Exclusive Economic Zone (EEZ). More specifically, initially a relevant analytical overview of Greek-Turkish relations is carried out, with an emphasis on the historical side of the rivalry between the two parties. Next, the geographical analysis of the issues under consideration is appropriate – namely, the delimitation of the continental shelf, the coastal zone, the national airspace, the FIR and finally the issue of the demilitarization of the Aegean islands. Next, special emphasis is placed on the relationship between the EEZ and the Ice Shelf, in the case of the Aegean Archipelago, while the relationship with the location of the Hydrocarbons in the area is also analyzed. In a broader analysis, an attempt is made to present the so-called "Grey Zones". Finally, the Greek-Turkish relationship is examined from the point of view of joining the European Union, but also of international relations.

Πίνακας Περιεχομένων

Μεθοδολογία	1
Εισαγωγή	2
1.Επισκόπηση των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων	3
1.1. Ιστορική Ανασκόπηση Αντιπαλότητας Ελλάδας-Τουρκίας	3
1.1.1. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις Πριν Από Το 1923	5
1.1.2. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις Από Το 1923	7
1.1.3. Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1975-2018	8
2. Αρχιπέλαγος Του Αιγαίου – Το Ζήτημα Του Αιγαίου	10
2.1 Γεωγραφική Ανάλυση Των Ζητημάτων	10
2.1.1 Προσέγγιση Με Οδηγό Το Διεθνές Δίκαιο	13
2.2 Η Οριοθέτηση Της Υφαλοκρηπίδας.....	15
2.3. Αιγιαλίτιδα Ζώνη	16
2.3.1 Κυριαρχία Παράκτιου Κράτους – Δικαιώματα Τρίτων Κρατών	16
2.3.2 Χάραξη Ορίων Αιγιαλίτιδας Ζώνης.....	17
2.3.3 Πλάτος Αιγιαλίτιδας Ζώνης	18
2.3.4 Γραμμές Βάσης - Εσωτερικά Όρια	19
2.3.5 Εξωτερικά Όρια Αιγιαλίτιδας Ζώνης.....	19
2.3.6 Οριοθέτηση Της Αιγιαλίτιδας Ζώνης	19
2.4. Εθνικός Εναέριος Χώρος	22
2.5. FIR – Flight Information Region	23
2.6. Η Αποστρατικοποίηση Των Νησιών Του Αιγαίου	23
2.6.1 Στρατηγικές Και Προτάσεις Επίλυσης.....	26
2.7. «Το Πνεύμα Του Ελσίνκι».....	27
2.8. Καθεστώτα Αποστρατικοποίησης.....	28
2.8.1 Βόρειο Αιγαίο	28
2.8.3 Κεντρικό - Ανατολικό Αιγαίο	30
2.8.2 Νότιο Αιγαίο.....	31
3. ΑΟΖ - Υφαλοκρηπίδα.....	31
3.1 ΑΟΖ & Υφαλοκρηπίδα Στην Περίπτωση Του Αρχιπελάγους Του Αιγαίου	32
3.1.1 Η Περίπτωση ΑΟΖ Στην Ελλάδα	32
3.1.2 Οι Οριοθετήσεις ΑΟΖ & Υφαλοκρηπίδας Με Τα Γειτονικά Κράτη	34
3.1.3 ΑΟΖ, Υφαλοκρηπίδα & Υδρογονάνθρακες	36
4. Οι Διαφορές Του Αιγαίου: Νομικές Και Πολιτικές Πτυχές.....	38
4.1. Η αποστρατικοποίηση των νησιών του Αιγαίου	39
4.1.1 Ίμια- Γκρίζες Ζώνες.....	39
4.1.2 Η Θέση Της Ελλάδας.....	40
4.1.3 Η Θέση Της Τουρκίας.....	41
4.2. Κριτική Στο Ελσίνκι: Η Πρόσληψη Της Τουρκίας Ως Χώρας «Μη Ευρωπαϊκής»	42
5. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σχέσεις.....	43
5.1 Η Θέση Της Ελλάδας Στις Σχέσεις ΕΕ – Τουρκίας	43
5.2 Ε.Ε. – Μονόδρομος Στην Επίλυση Ελληνοτουρκικών Θεμάτων	44
5.3 Τουρκία και ΕΕ.....	46
5.4 Προοδευτική Ανάπτυξη Του Δικαίου Της Θάλασσας – Οριοθετήσεις.....	47
Συμπεράσματα	53
Βιβλιογραφία	54

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Τα ελληνικά χωρικά ύδατα στο Αιγαίο.....	10
Εικόνα 2: Ελληνικός εναέριος χώρος.....	11
Εικόνα 3: Όρια του FIR Αθηνών	12
Εικόνα 4: Αποστρατικοποίηση των νησιών του Αιγαίου	25

Μεθοδολογία

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υπάγεται στο πλαίσιο μιας ποιοτικής έρευνας και συγκεκριμένα, ακολουθεί τη μεθοδολογία της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Επικεντρώνεται στην εις βάθος ανάλυση της ιστορικής σχέσης της Ελλάδας και της Τουρκίας, με έμφαση στις απαιτήσεις του διεθνούς δικαίου και στις διαφορές στο Αιγαίο, με βασική επιδίωξη την εξαγωγή σχετικών συμπεράσματα, σχηματίζοντας μία ακολουθία ενεργειών των μεταξύ τους σχέσεων. Για να επιτευχθεί αυτό, η συγκεκριμένη εργασία εστιάζει στην ευρύτερη δραστηριότητα στο Αιγαίο Πέλαγος, συλλέγοντας πληροφορίες για ένα συγκεκριμένο αλλά μεγάλο χρονικό διάστημα και μέσω της τεκμηριωμένης ανάλυσης, θα αποκομίσει, σε επιμέρους κεφάλαια, τις διάφορες αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο γειτονικό αλλά και ευρύτερο διεθνές περιβάλλον. Τέλος, με στόχο τη σφαιρική προσέγγιση του θέματος της εργασίας αλλά και την επιμέρους αποδόμηση της ελληνοτουρκικής σχέσης, θα χρησιμοποιηθεί συνδυαστικά και η θεωρητική ανασκόπηση, δηλαδή η αναφορά στοιχείων και πληροφοριών που περιλαμβάνονται στην θεωρητική βιβλιογραφία και σχετίζονται άμεσα με τις διαστάσεις του τουρκικού αναθεωρητισμού διαχρονικά.

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη, που αφορά στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις στο διεθνές δίκαιο, με εστίαση στις διαφορές στο Αιγαίο και την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα του πλαισίου, των σημαντικών ζητημάτων και της σημασίας του θέματος. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μία προσπάθεια για μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, καθώς και των συναφών διαφορών. Η ιστορική εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών προσφέρει το απαιτούμενο πλαίσιο κατανόησης για τα σύγχρονα ζητήματα. Στη συνέχεια, επισημαίνονται τα βασικά ζητήματα που αποτελούν αιτία διαφορών στο Αιγαίο και την ΑΟΖ. Ενδεικτικά, αναλύονται τα όρια υφαλοκρηπίδας, τα δικαιώματα επικοινωνίας, και η εξερεύνηση των υδάτων. Κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η ανάλυση του διεθνούς νομικού πλαισίου που επηρεάζει τις σχέσεις αυτές, όπως το Δίκαιο της Θάλασσας, οι συμφωνίες οριοθέτησης καθώς και άλλες συμβάσεις με στόχο την κατανόηση της νομικής βάσης των διαφορών. Τέλος γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί η σημασία των ελληνοτουρκικών σχέσεων για τη σταθερότητα της περιοχής και τις διεθνείς σχέσεις, δεδομένου ότι οι διαφορές αυτές μπορεί να έχουν ευρύτερες συνέπειες πέρα από τα σύνορα των δύο χωρών.

1.Επισκόπηση των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων

1.1. Ιστορική Ανασκόπηση Αντιπαλότητας Ελλάδας-Τουρκίας

Σύμφωνα με την μέχρι σήμερα ανάλυση των σχέσεων μεταξύ εθνών καθώς και των συγκρούσεών τους, η εχθρότητα μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας αποτελεί κλασσικό παράδειγμα αντίπαλης дуάδας¹. Πιο αναλυτικά, οι μακροχρόνιες εθνικές συγκρούσεις, όπου δεν δύναται να βρεθούν κοινές αποδεκτές λύσεις, χαρακτηρίζονται αντίπαλες дуάδες. Συνέπεια είναι η εδραίωση στερεοτύπων².

Για την ανάλυση της εξέλιξης διαχρονικά των ελληνοτουρκικών σχέσεων, απαιτείται ο καθορισμός του αρχικού σημείου - δηλαδή της χρονικής περιόδου από την οποία οι δύο πλευρές αρχίζουν να θεωρούνται αντίπαλες. Θεωρητικά υπάρχουν τρεις βασικές θεωρήσεις, όπως αναλύονται ακολούθως: στην πρώτη θεώρηση, η σύγκρουση θεωρείται διαρκής και βαθιά εγγενής, με ρίζες που εκτείνονται σε αρχαίες εποχές. Αυτή η προσέγγιση επισημαίνει παραδοσιακές εχθρότητες και ιστορικά γεγονότα που έχουν διαμορφώσει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Στη δεύτερη θεώρηση, η σύγκρουση ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα της νεωτερικότητας, με επιρροές από τις ιδεολογίες του 19ου και 20ού αιώνα, καθώς και τις επιπτώσεις των εθνικιστικών κινημάτων. Τέλος, στη τρίτη θεώρηση, η σύγκρουση θεωρείται ως ένα σύγχρονο φαινόμενο του 20ού αιώνα, σχετιζόμενο με πολιτικές εξελίξεις, όπως οι επιπτώσεις του Πρώτου και Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και οι γεωπολιτικές αλλαγές στην περιοχή. Κάθε μια από αυτές τις θεωρήσεις προσφέρει διαφορετική προοπτική για την κατανόηση των δυνάμεων που διαμορφώνουν τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η ιδέα περί "προαιώνιας" αντιπαλότητας μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων υποστηρίζει ότι η σύγκρουση διατηρείται εδώ και αιώνες λόγω πολιτιστικών και αξιακών διαφορών. Αυτή η άποψη, αμφισβητεί τη πιθανότητα συμφιλίωσης³. Η ύστερη φάση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας αποτελεί σημαντική περίοδο στην ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ισχύς του ελληνικού στοιχείου ενισχύεται, ενώ οι Σελτζούκοι στη μάχη του Μαντζικέρτ και οι Οθωμανοί που άλωσαν της Κωνσταντινούπολης αναδεικνύονται πρόγονοι του σύγχρονου Τουρκικού λαού. Η μάχη του Μαντζικέρτ (Μάντζικερτ) το 1071 ήταν

1 Ηρακλείδης, 2007, Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 21

2 Deutsch, M. (1991). Subjective Features of conflict Resolution, R. Varymen, New Directions in Conflict theory: Conflict Resolution and Conflict Transformation. London: Sage, σελ. 31

3 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 21-25

κρίσιμη για το Βυζάντιο. Οι Σελτζούκοι νίκησαν τον βασιλιά Ρομάνο Δ΄ Διογένη, καταλαμβάνοντας μεγάλο μέρος της Μικράς Ασίας. Αυτό άνοιξε τον δρόμο για τους Οθωμανούς, οι οποίοι αργότερα κατακτούν τη Βυζαντινή Κωνσταντινούπολη το 1453. Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό χρονικό σημείο. Με την άλωση αυτή, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία ολοκληρώνεται, και η Κωνσταντινούπολη γίνεται η νέα πρωτεύουσα των Οθωμανών. Το ελληνικό στοιχείο, παρά τις δυσκολίες, επέζησε και συνέχισε να έχει πολιτιστική και ιστορική σημασία. Αυτά τα γεγονότα θεωρούνται προδιαγεγραμμένα για την κατανόηση της εξέλιξης των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας κατά τη διάρκεια του χρόνου, ενισχύοντας την έννοια της ιστορικής συνέχειας και της πολυπολιτισμικής κληρονομιάς στην περιοχή⁴. Ο καθορισμός του αρχικού και ιστορικά πρώτου σημείου της διαμάχης των δύο λαών τον 11ο ή 15ο αιώνα μ.Χ. είναι προβληματικός, δεδομένου ότι οι άνθρωποι δεν αναγνώριζαν εθνική ταυτότητα. Η Βυζαντινή αυτοκρατορία, οι Σελτζούκοι και η Οθωμανική αυτοκρατορία διαφέρουν από τα σύγχρονα εθνικά κράτη, και δεν είχαν σύγχρονη έννοια έθνους⁵. Σε πιο εκλεπτυσμένη προσέγγιση, η έναρξη της ελληνοτουρκικής σύγκρουσης τοποθετείται στην εποχή της νεωτερικότητας, κατά την οποία η επανάσταση των Ελλήνων, με την εν συνεχεία ίδρυση του ελληνικού κράτους, αναπτύσσουν εχθρότητα έναντι της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η διαμάχη επεκτείνεται μετά τη Μεγάλη Ιδέα, καθιστώντας τα συμφέροντα αντιφατικά και ανίχνευτα. Παρ' όλα αυτά, η ελληνική επανάσταση, η ίδρυση του ελληνικού κράτους και η Μεγάλη Ιδέα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αφετηρία της αντιπαλότητας με την Τουρκία, καθώς η Ελλάδα ήταν τότε εθνικό κράτος, ενώ η Οθωμανική αυτοκρατορία παρέμενε πολυεθνική⁶.

Η τρίτη θεώρηση επισημαίνει ως αφετηρία της εχθρότητας τον 20ό αιώνα, με τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο να ξεχωρίζει. Κατά τον πόλεμο αυτό, Ελλάδα, Σερβία και Μαυροβούνιο ενώνονται εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προσπαθώντας να την εκδιώξουν από την Ευρώπη, ενώ ταυτόχρονα πλήθος Τούρκων, δημιουργώντας τις πρώτες "χαμένες" πατρίδες⁷. Ακολουθεί η Μικρασιατική εκστρατεία και η συνθήκη των Σεβρών, που σηματοδοτεί τις

4 Σβορώνος, Ν. (2007). Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ. 28

5 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 49

6 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 49

7 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 90

απώλειες των Τούρκων σε νησιωτικά, Θράκη, Σμύρνη και Αϊβαλί. Παρότι μη εφαρμοσμένη, η συνθήκη παραμένει τραυματική για τους Τούρκους. Οι Έλληνες θρηνούν τις απώλειες τους μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Ταυτόχρονα, ενισχύεται το φιλελεύθερο κίνημα στην Τουρκία, οδηγώντας στη δημιουργία του τουρκικού κράτους το 1923.

Λόγω των ανωτέρω, εντοπίζεται στον 20ό αιώνα - από το 1923 και έπειτα – το ουσιαστικό σημείο σύγκρουσης των δύο λαών, δεδομένου ότι αυτή είναι η χρονική στιγμή που το χάσμα μεταξύ τους δημιουργείται και αναπτύσσεται, ενώ αμφότεροι έχουν αποκτήσει ολοκληρωμένη εθνική συνείδηση. Κατά συνέπεια, κάτωθι παρατίθεται συνοπτική παρουσίαση των ελληνοτουρκικών σχέσεων (1923 έως σήμερα).

1.1.1. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις Πριν Από Το 1923

Τα δύο κράτη ήδη από τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο διατηρούν πολύπλοκες σχέσεις, με περιόδους τάσης ή εχθρότητας, αλλά και περιόδους προσέγγισης και ηρεμίας. Μάλλον είναι ακριβέστερο να τις χαρακτηρίσουμε ως "πολυκύμαντες" παρά εντελώς εχθρικές. Πριν όμως φτάσουμε στο 1923 και την ίδρυση του τουρκικού κράτους, αναφερόμαστε στην προηγούμενη δεκαετία. Η επιλογή αυτή έγινε αναγκαία, καθώς τα γεγονότα των Βαλκανικών πολέμων και της Μικρασιατικής εκστρατείας διαμόρφωσαν τις σχέσεις και το πλαίσιο της ελληνοτουρκικής διαμάχης. Άρα, η αναφορά σε αυτά είναι απαραίτητη για την κατανόηση των γεγονότων που ακολούθησαν.

Το 1912 ξεκινά ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος, μια εξαιρετικά σημαντική περίοδος στην ιστορία της Ελλάδας, όπου η χώρα συνεργάζεται με Σερβία, Βουλγαρία και Μαυροβούνιο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο κύριος στόχος ήταν η απελευθέρωση της Θράκης και της γεωγραφικής Μακεδονίας από την οθωμανική κυριαρχία, με την Θεσσαλονίκη να θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα κερδημένα, καθώς οι Έλληνες στρατιώτες εισβάλλουν μετά από επιτυχημένες μάχες στην Ελασσόνα και το Σαραντάπορο. Η συνεργασία αυτή μεταξύ των Βαλκανικών κρατών οδήγησε στην απελευθέρωση μεγάλων μερών της Βαλκανικής περιοχής από την Οθωμανική κυριαρχία. Ωστόσο, οι συγκρούσεις μεταξύ των συμμάχων ξέσπασαν σύντομα μετά τον πόλεμο για την κατανομή των κερδών, οδηγώντας στην έναρξη του Δεύτερου Βαλκανικού Πολέμου. Παρά τις δυσκολίες, ο πρώτος πόλεμος επέτρεψε στην Ελλάδα να επεκτείνει τα σύνορά της

και να εδραιώσει τη θέση της ως ένα ανεξάρτητο κράτος⁸. Η ελληνική υπεροχή στο ναυτικό εμπόδισε τον Οθωμανικό στρατό, καταλαμβάνοντας τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Έτσι, η Οθωμανική αυτοκρατορία αποχώρησε από τα Βαλκάνια. Αυτή η περίοδος σηματοδότησε τις πρώτες μεγάλες μεταναστευτικές ροές, με περισσότερους από 200.000 χριστιανούς να μεταναστεύουν στην Ελλάδα και πάνω από 120.000 μουσουλμάνους στην Οθωμανική αυτοκρατορία⁹. Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο πλευρών επιδείνωνε με την υιοθέτηση πρακτικών που είχαν σοβαρές ανθρωπιστικές συνέπειες. Συγκεκριμένα, η πολιτική των συστηματικών διώξεων εναντίον των ελληνικών πληθυσμών της Ανατολίας συνέβαλε στην επιδείνωση των σχέσεων. Αυτές οι διώξεις περιλάμβαναν βίαιες επιθέσεις, εκδιώσεις, και σφαγές εναντίον των Ελλήνων κατοίκων, οι οποίοι είχαν ζήσει εκεί γενιές. Επιπλέον, η δημιουργία των ταγμάτων εργασίας προσέθεσε ένα ακόμα επίπεδο αντιπαράθεσης. Αυτά τα τάγματα σχεδιάστηκαν για να υποχρεώσουν τους πληθυσμούς να εργαστούν υπό σκληρές συνθήκες και να υφίστανται διακρίσεις βάσει εθνοτικών κριτηρίων. Αυτές οι πρακτικές αποτελούσαν μέσα πολιτικής και κοινωνικής καταπίεσης, προκαλώντας επιπλέον πόνο και δυσaráσκεια ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Συνολικά, αυτά τα γεγονότα επέφεραν μια επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών, επιτείνοντας τις εντάσεις και διαμορφώνοντας μια εχθρική στάση που είχε ευρύτερες συνέπειες στην εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων¹⁰. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ελλάδα, ως νικήτρια, υπό τον πρωθυπουργό Βενιζέλο, ζητά εκτεταμένα εδάφη από την ηττημένη Οθωμανική αυτοκρατορία, συμπεριλαμβανομένης της Βορείας Ήπειρου, της Θράκης, της Σμύρνης και της ενδοχώρας. Τον Μάιο του 1919, ελληνικά στρατεύματα αποβιβάζονται στη Σμύρνη¹¹. Με τη συνθήκη των Σεβρών η Ελλάδα επιτυγχάνει την διοίκηση της Θράκης, Ίμβρου, Τενέδου και της Σμύρνης. Ταυτόχρονα προβλέπεται η δημιουργία κουρδικού και αρμενικού κράτους. Αυτή η συνθήκη υλοποιεί τη Μεγάλη

8 Βουρνάς, Τ. (1997). Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας, Τόμος Β΄. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 128

9 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 91

10 Κωστόπουλος, Τ. (2007). Πόλεμος και Εθνοκάθαρση, Η ξεχασμένη πλευρά μίας δεκαετούς εθνικής εξόρμησης 1912-1922. Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιόραμα, σελ. 71

11 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 92

Ιδέα και διαμελίζει το Οθωμανικό κράτος, προκαλώντας αρνητικά συναισθήματα στους Τούρκους ακόμη και σήμερα¹².

Τα γεγονότα αυτής της περιόδου είχαν ως συνέπεια, την ομογενοποίηση των πληθυσμών και την δημιουργία «χαμένων πατρίδων» και τη γέννηση της σύγχρονης Τουρκίας¹³. Με τη Συνθήκη της Λοζάνης το 1923 ταυτόχρονα οριστικοποιήθηκαν τα σύνορα των δύο κρατών¹⁴.

1.1.2. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις Από Το 1923

Μετά την ένταση των ετών 1912-1922, επικρατεί περίοδος αδράνειας. Η επανεκλογή του Βενιζέλου το 1928 σηματοδοτεί αλλαγή, προσπαθώντας για προσέγγιση. Η συμφωνία της Άγκυρας το 1930 θεμελιώνει καλές γειτονικές σχέσεις, λύνοντας ζητήματα από τη Λοζάνη¹⁵.

Για τα επόμενα 20 χρόνια, οι σχέσεις των δύο κρατών παρέμειναν γενικά ομαλές, με λίγες σημαντικές αντιξοότητες. Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το φορολογικό μέτρο "Varlik vergisi" της τουρκικής κυβέρνησης προκάλεσε ένταση, επηρεάζοντας την ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη¹⁶. Στη δεκαετία του '50, η ελληνοτουρκική προσέγγιση οδηγεί στην ένταξη στο ΝΑΤΟ. Ωστόσο, οι σχέσεις επιδεινώνονται με το Κυπριακό ζήτημα το 1954, ενώ οι μειονότητες σε Κωνσταντινούπολη και Θράκη πλήττονται από τις εντάσεις¹⁷.

Το 1960, η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητη με εγγυητές την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Μ. Βρετανία. Παρά τη συμφωνία, υπάρχει ένταση, με την αποτροπή της Τουρκίας να εισβάλει το 1959 και τις ενδοκοινοτικές συγκρούσεις το 1963¹⁸. Το 1974, ελληνική δικτατορία ανατρέπει τον Μακάριο, προκαλεί εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο, καταλαμβάνοντας το 5% του νησιού μετά από αποτυχημένες διαπραγματεύσεις στη Γενεύη¹⁹. Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν η παγίωση της κατάστασης, γεγονός που παραμένει ως σήμερα σημείο συνεχούς τριβής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

12 Ηρακλείδης, Αλ. (2020, 30 Αυγούστου). Οι κυρίαρχες τουρκικές θέσεις για το Αιγαίο. Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε 10 Απριλίου 2021, https://www.efsyn.gr/stiles/aporseis/257528_oikyriarhes-toyrkikes-theseis-gia-aigaio

13 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 95

14 Σταυριανός, Λ. (2007). Τα Βαλκάνια: Από το 1453 και μετά, Τόμος Ι. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σελ. 1230

15 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 78-79

16 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 145-146

17 Βούλγαρης, Γ. (2013). Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009. Αθήνα: Πόλις, σελ. 172

18 Ηρακλείδης, Αλ. (2018). Εθνικά θέματα και εθνοκεντρισμός: μία κριτική στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 39

19 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 227

1.1.3. Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1975-2018

Βασικό χαρακτηριστικό των σχέσεων Ελλάδας – Τουρκίας από το 1975 και έπειτα είναι οι υψηλές εντάσεις, τα σποραδικά επεισόδια και πολλάκις οι απειλές πολέμου, με σύντομες περιόδους ύφεσης (1999-2005). Το κυπριακό ζήτημα προκαλεί προβλήματα όπως ο καθορισμός των χωρικών υδάτων, η επέκταση των 12 ναυτικών μιλίων, η υφαλοκρηπίδα κλπ., αποτελώντας πηγές τριβής και συζήτησης²⁰.

Το 1974, μετά τη δικτατορία, ο Καραμανλής επιδιώκει αποκλιμάκωση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι συζητήσεις σε υψηλό επίπεδο και μεταξύ των υπουργείων εξωτερικών δρομολογούνται. Κρίσιμη στιγμή είναι η έξοδος του τουρκικού ερευνητικού Σισμίκ στο Αιγαίο το 1976, που εξελίσσεται σε ένταση, με ακόμα αίτημα για τη βύθισή του από την ελληνική αντιπολίτευση²¹.

Το 1981, η ελληνική κυβέρνηση ΠΑ.ΣΟ.Κ, υπό τον Παπανδρέου, αλλάζει την προσέγγισή της προς τα ελληνοτουρκικά θέματα. Αποκλείει διμερείς διαλόγους, εκτός από κοινή προσφυγή στη Χάγη για την υφαλοκρηπίδα. Η στρατηγική αυτή ενίσχυσε την ένταση, ιδίως το 1987, με μερική επιστράτευση μετά την είσοδο του τουρκικού Piri Reis στο Αιγαίο. Το περιστατικό επιλύθηκε στο Νταβός το 1988 με τη δέσμευση για "μόνιμες ειρηνικές σχέσεις"²².

Παρά τις δηλώσεις στο Νταβός, τα επόμενα χρόνια δεν υπήρξε δραματική αλλαγή στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η "ψυχρότητα" διατηρήθηκε λόγω εσωτερικών προβλημάτων, εμποδίζοντας ουσιαστικές διαπραγματεύσεις. Κατά τη δεκαετία του '90, παρά την παρουσία διαλλακτικών πρωθυπουργών, δεν επετεύχθη σημαντική πρόοδος²³.

Το 1996, η ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις εκτοξεύτηκε με το περιστατικό των Ιμίων, προσθέτοντας ένα ακόμα κεφάλαιο στην πολύπλοκη ιστορία των διαφωνιών μεταξύ των δύο χωρών. Η διαμάχη αφορούσε την κυριαρχία σε δύο μικρές βραχονησίδες κοντά στην Κάλυμνο στο Αιγαίο. Η κρίσιμη στιγμή ανέκυψε όταν η Τουρκία αποφάσισε να αναπτύξει προκαλυπτική δράση στην περιοχή, προκαλώντας αντίδραση από την πλευρά της Ελλάδας. Η ένταση εκτοξεύτηκε και φαινόταν ότι μπορεί να οδηγήσει σε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ των δύο χωρών.

20 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 161

21 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 101

22 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 154

23 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 210

Η σύγκρουση απέφυγε την επιδείνωση της κατάστασης μετά την παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών, που επεμβήκανε για να αποτρέψουν την ένοπλη σύγκρουση. Η κατάσταση επιλύθηκε με διπλωματικό τρόπο, αλλά άφησε πίσω της ένα αίσθημα ανασφάλειας και επιπλοκών στο Αιγαίο. Τα Ίμια και Τένεδος, τα δύο μικρά νησάκια στα οποία αναφέρεται το περιστατικό, παρέμειναν αντικείμενο διαφωνιών, προσθέτοντας ένα ακόμα εμπόδιο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, καθιστώντας τα "γκρίζα εδάφη" στο Αιγαίο, όπου οι δύο χώρες αντιμετώπιζαν ασάφεια σχετικά με τα όρια και τα δικαιώματα²⁴.

Το 1999, η σύλληψη του ηγέτη του ΡΚΚ, Αμπντουλάχ Οτσαλάν, πυροδότησε ένταση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ωστόσο, η κοινή αντιμετώπιση του σεισμού στην Κωνσταντινούπολη και η αλλαγή στάσης της Ελλάδας για τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας στην ΕΕ οδήγησαν σε μια πιο θετική περίοδο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις²⁵.

Το 2017, με το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία ενισχύεται η στάση του Ερντογάν. Από την άλλη πλευρά στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση του 2009-2015, τρέφει ακραίες εθνικιστικές θέσεις, ενώ και οι επιθέσεις του Ερντογάν με την ακαμψία του Κοτζιά στο κυπριακό, το 2018, επιδεινώνουν τις σχέσεις των δύο κρατών²⁶.

Συμπερασματικά, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι πολυπλοκότες και παραμένουν δύσκολες, ενώ η αμοιβαία καχυποψία και προκατάληψη είναι διαδεδομένες.

24 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 480-485

25 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 545

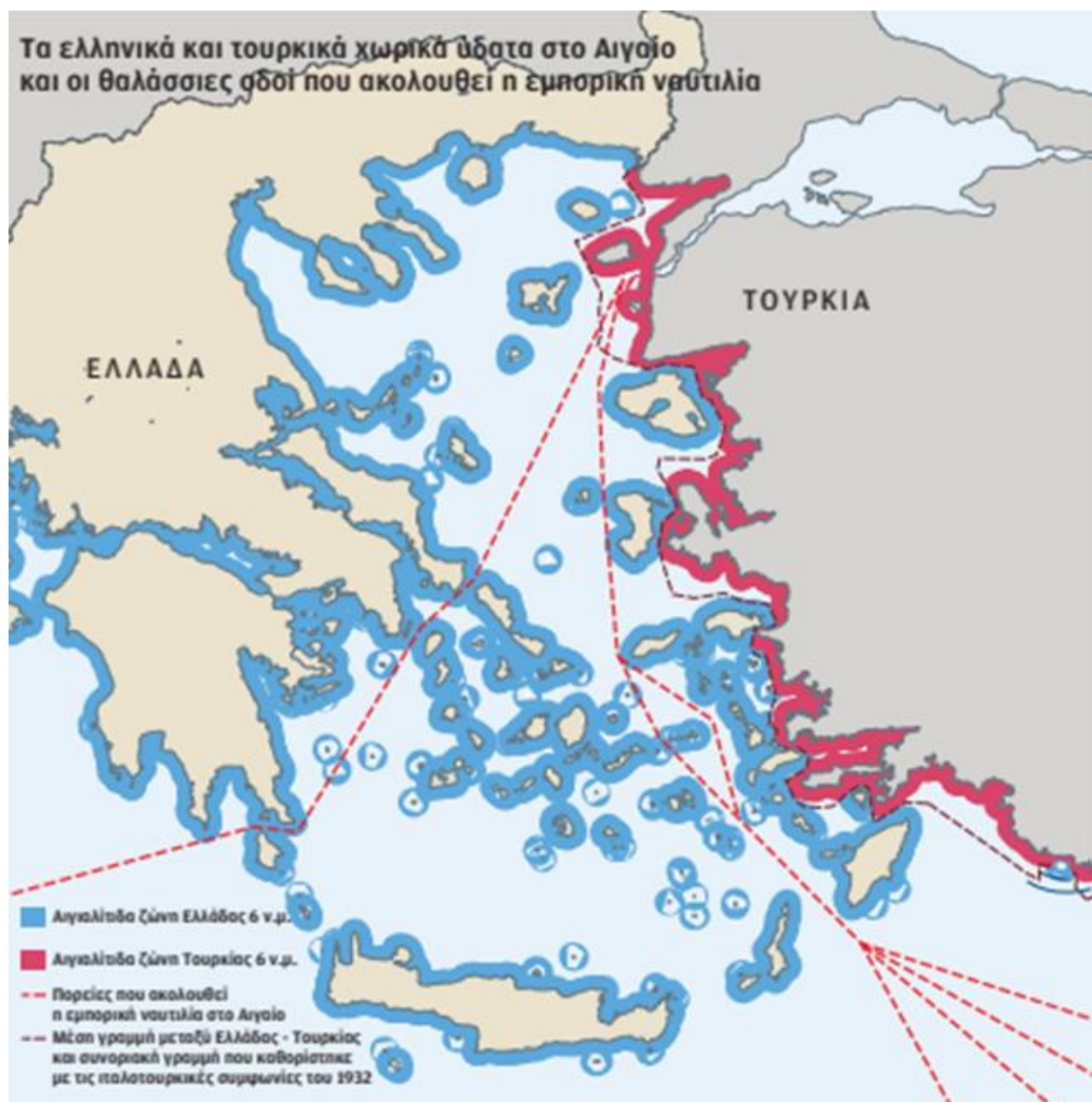
26 Ηρακλείδης, Αλ. (2017). Κραν Μοντανά: Το κυπριακό αδιέξοδο. Χρόνος. Τεύχος 51. Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021, από <https://chronos.fairead.net/irakleidis-adieksodo>

2. Αρχιπέλαγος Του Αιγαίου – Το Ζήτημα Του Αιγαίου

2.1 Γεωγραφική Ανάλυση Των Ζητημάτων

Στο πλαίσιο της περαιτέρω ανάλυσης των ζητημάτων των ελληνοτουρκικών σχέσεων στο Διεθνές Δίκαιο και των διαφορών στο Αιγαίο και την ΑΟΖ, κρίνεται απαραίτητη η παράθεση σχετικών χαρτών για την κατάδειξη των ελληνικών και τουρκικών χωρικών υδάτων στο Αιγαίο, του ελληνικού εναέριου χώρου, των ορίων FIR Αθηνών και των περιοχών που διεκδίκησε το 1974 η τουρκική πλευρά.

Κάτωθι παρατίθεται σχετικός χάρτης όπου διακρίνονται τα ελληνικά και τουρκικά χωρικά ύδατα στο Αιγαίο, καθώς και οι οδοί που ακολουθεί η εμπορική ναυτιλία.

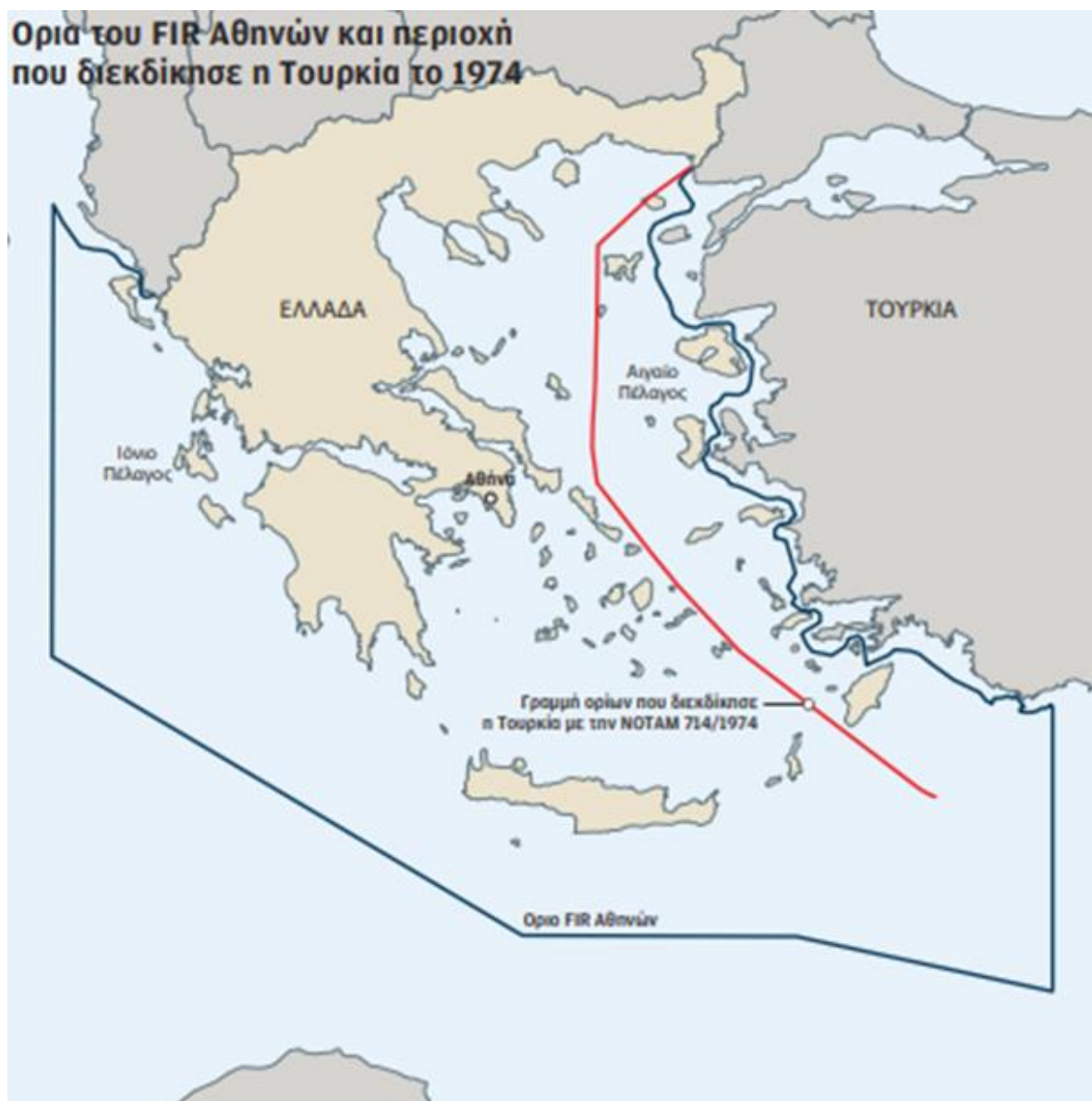
Εικόνα 1: Τα ελληνικά χωρικά ύδατα στο Αιγαίο
Πηγή: Συρίγος, 2020

Στον ακόλουθο χάρτη διακρίνονται τα δέκα ναυτικά μίλια του ελληνικού εναέριου χώρου.

Εικόνα 2: Ελληνικός εναέριος χώρος
Πηγή: Συρίγος, 2020

Τέλος, στον χάρτη που ακολουθεί είναι εμφανή τα όρια του FIR Αθηνών, καθώς και η περιοχή που διεκδίκησε η Τουρκία το 1974.

Εικόνα 3: Όρια του FIR Αθηνών
Πηγή: Συρίγος, 2020

2.1.1 Προσέγγιση Με Οδηγό Το Διεθνές Δίκαιο

Οι απόψεις των ερευνητών, που θα αναλυθούν εδώ, διαφέρουν από την επίσημη πολιτική της Ελλάδας. Κατά αυτήν, η μοναδική διαφορά με την Τουρκία είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (βάσει της από 07.01.2024 ανάκτησης από τον διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας, όπου αναπτύσσονται τα Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων. Η θέση αυτή χαρακτηρίζεται ως «εσφαλμένη»²⁷. Αντί της επίσημης πολιτικής της Ελλάδας, οι επιστήμονες που υποστηρίζουν τη συνολική επίλυση εξετάζουν όλες τις διαφορές μεταξύ των δύο χωρών με μια προοπτική ευρύτερης και συνολικής κατανόησης. Αναγνωρίζουν τις διαφορές στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και το υφαλοκρηπίδα, τον εθνικό εναέριο χώρο, τα ελληνικά χωρικά ύδατα, τις "γκρίζες ζώνες," και τη στρατηγικοποίηση ορισμένων νησιών του Αιγαίου. Η κεντρική αρχή τους είναι η επίτευξη ειρήνης μέσω της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, τηρώντας το διεθνές δίκαιο που απαγορεύει τη χρήση βίας. Προτείνουν διάφορες μεθόδους επίλυσης, συμπεριλαμβανομένων του Διεθνούς Δικαστηρίου και των διαπραγματεύσεων, ως μέσα για την αντιμετώπιση των εκκρεμοτήτων και των διαφορών μεταξύ των δύο χωρών. Η προοπτική αυτή επιδιώκει να προάγει μια ολοκληρωμένη, βιώσιμη και ειρηνική λύση στα ζητήματα που επηρεάζουν τις σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία²⁸. Από μια ομάδα αναλυτών τονίζεται ότι η συνεχιζόμενη αντιπαλότητα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν εξυπηρετεί κανένα από τα δύο μέρη. Σύμφωνα με αυτήν την οπτική, υποστηρίζονται ειρηνικές λύσεις μέσω συγκεκριμένων και ουσιαστικών διαπραγματεύσεων, καθώς και την ανατροπή αρνητικών στερεοτύπων που αφορούν τον "Άλλο". Οι αναλυτές αυτοί πιστεύουν ότι η εξεύρεση κοινών λύσεων με βάση το διάλογο και τον σεβασμό μπορεί να οδηγήσει σε μια θετική καμπή για τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Συνιστούν την ανάπτυξη εποικοδομητικών σχέσεων και την αποφυγή περαιτέρω έντασης που μπορεί να οφείλεται σε παρελθοντικά ή πολιτικά ζητήματα. Η αντιμετώπιση των διαφορών με σεβασμό και κατανόηση μπορεί, σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση,

27 Ηρακλείδης, Αλ. (2018). Εθνικά θέματα και εθνοκεντρισμός: μία κριτική στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 104

28 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 33-34

να οδηγήσει σε μια πιο εποικοδομητική και ειρηνική πραγματικότητα στην περιοχή²⁹.

29 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 404-408

2.2 Η Οριοθέτηση Της Υφαλοκρηπίδας

Ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) αποτελεί ένα από τα κύρια ζητήματα της ελληνοτουρκικής διαμάχης, το οποίο έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον πολιτικών, του κοινού και επιστημόνων. Πολλοί αναλυτές συμφωνούν σε μια κοινή προσέγγιση, θεωρώντας ως βέλτιστο μέσο επίλυσης την κοινή προσφυγή των δύο κρατών στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Οι περισσότεροι συμφωνούν ότι η διεθνής δικαιοσύνη παρέχει αντικειμενικό πλαίσιο για την επίλυση των διαφορών και την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων. Η κοινή προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο θα μπορούσε να διασφαλίσει μια δίκαιη και νομικά δεσμευτική απόφαση, βασισμένη στο διεθνές δίκαιο της θάλασσας και σε σεβασμό των κυριαρχικών δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων μερών. Η επίλυση του ζητήματος μέσω διαλόγου και με τη συμβολή διεθνών δικαστικών οργάνων θεωρείται, σύμφωνα με πολλούς, η πιο βιώσιμη και ειρηνική επιλογή για τις δύο χώρες ³⁰. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι οι θέσεις των δύο πλευρών σχετικά με το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας είναι μαξιμαλιστικές. Η τουρκική θέση που αμφισβητεί το δικαίωμα υφαλοκρηπίδας γύρω από τα ελληνικά νησιά είναι αντίθετη προς το δίκαιο της θάλασσας. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική θέση που διεκδικεί πλήρη επικράτεια γύρω από όλα τα ελληνικά νησιά θεωρείται ότι δεν θα είναι πιθανό να γίνει αποδεκτή από το διεθνές δικαστικό σώμα. Οι μαξιμαλιστικές αυτές θέσεις δημιουργούν προκλήσεις στην επίτευξη διμερούς συμφωνίας. Σύμφωνα με αυτούς τους μελετητές, μια πιο ρεαλιστική και εφικτή προσέγγιση θα ήταν να επιδιωχθεί συνεργασία και διάλογος με στόχο την εύρεση κοινών λύσεων που να σέβονται το διεθνές δίκαιο και να προωθούν τη σταθερότητα στην περιοχή³¹. Ο Ροζάκης εκφράζει τη θέση αυτή στο πρόσφατο άρθρο του το 2020, αντιδρώντας στα τρέχοντα γεγονότα, όπως το τουρκολιβυκό σύμφωνο που κηρύσσει την υφαλοκρηπίδα μεταξύ Λιβύης και Τουρκίας, το οποίο χαρακτηρίζει ως παράνομο. Στο άρθρο του, πιθανόν ο Ροζάκης να αναλύει τις επιπτώσεις του τουρκολιβυκού συμφώνου στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτό επηρεάζει το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας στην περιοχή. Ίσως αναπτύσσει επιχειρήματα για το γιατί θεωρεί παράνομη τη συγκεκριμένη συμφωνία και πώς αυτό επηρεάζει τη νομική βάση και τις διεθνείς συμφωνίες που διέπουν την υφαλοκρηπίδα. Η άποψη του Ροζάκη μπορεί να

30 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 93

31 Ηρακλείδης, Αλ. (2018). Εθνικά θέματα και εθνοκεντρισμός: μία κριτική στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 114

βασίζεται σε νομικά επιχειρήματα, γεωπολιτικές εξελίξεις ή άλλους παράγοντες που επηρεάζουν την αξιολόγησή του για την εν λόγω ασυμφωνία³².

2.3. Αιγιαλίτιδα Ζώνη

«Αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρική θάλασσα ή χωρικά ύδατα είναι η θαλάσσια ζώνη που εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα (ή στην περίπτωση αρχιπελαγικού κράτους, πέρα από τα αρχιπελαγικά του ύδατα) και επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχία»: Άρθρο 2 (1) Σύμβασης Δικαίου Θάλασσας 11. *«Η αιγιαλίτιδα ζώνη είναι μία ζώνη κάθετης αποτύπωσης, που περιλαμβάνει την υδάτινη στήλη, το βυθό και το υπέδαφος της άνω θαλάσσιας περιοχής καθώς και τον υπερκείμενο αυτής εναέριο χώρο»*³³.

Από τη διατύπωση του ανωτέρω άρθρου, είναι πλέον δεδομένο ότι κάθε παράκτιο κράτος έχει αιγιαλίτιδα ζώνη, χωρίς να απαιτείται κήρυξη από την πλευρά του, ενώ σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 121 της ίδιας Σύμβασης τόσο τα νησιά όσο και οι βράχοι έχουν επίσης χωρικά ύδατα, με συνέπεια να προστίθεται ισάριθμη έκταση χωρικών υδάτων σε περίπτωση ύπαρξης νησιού εντός του υπό συζήτηση χώρου (Ρούκουνας, 2021).

2.3.1 Κυριαρχία Παράκτιου Κράτους – Δικαιώματα Τρίτων Κρατών

Σε κάθε παράκτιο κράτος, είναι δεδομένη η άσκηση κυριαρχίας τόσο στην αιγιαλίτιδα ζώνη όσο και στον εναέριο χώρο πάνω από αυτήν³⁴. Η κυριαρχία είναι ενιαία, ενώ αποτελεί την ουσιαστική και εξ' ολοκλήρου εξουσία του κράτους να την ελέγχει - εξουσία νομοθετική, δικαστική, διοικητική³⁵. Στην περίπτωση αυτή, η εξόρυξη θαλάσσιων ενεργειακών πόρων στην αιγιαλίτιδα ζώνη γίνεται με τους ίδιους όρους όπως στην ηπειρωτική χώρα. Το παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να αποφασίζει για την τοποθέτηση ενεργειακών εγκαταστάσεων στα χωρικά του ύδατα. Αυτό σημαίνει ότι το παράκτιο κράτος, που κατέχει την επικράτεια των παράκτιων υδάτων, έχει το δικαίωμα να καθορίζει τους όρους και τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορούν να λαμβάνονται μέτρα για την εξόρυξη θαλάσσιων ενεργειακών πόρων. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χορήγηση αδειών, την οριοθέτηση περιοχών εξόρυξης, τους όρους περιβαλλοντικής προστασίας, και

32 Ροζάκης, Χρ. (2019, 9 Δεκεμβρίου). Το μνημόνιο Τουρκίας – Λιβύης και τα ελληνικά νησιά. Καθημερινή. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.kathimerini.gr/politics/1055255/christos-rozakis-to-mnimonio-toyrkias-livvis-kai-ta-ellinika-nisia/>

33 Παπασταυρίδης Ε. (2022). Δίκαιο της Θάλασσας σε Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επ. Αντωνόπουλος Κ. et al, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 358

34 Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 67

35 Ε. Ρούκουνας (4η έκδοση, 2021). Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 195

άλλα σχετικά θέματα. Αυτή η διαδικασία είναι σημαντική για να διασφαλιστεί ότι η εξόρυξη γίνεται με βάση τα ισχύοντα νομικά πλαίσια και τις προδιαγραφές του παράκτιου κράτους, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιώσιμη και υπεύθυνη χρήση των θαλάσσιων πόρων³⁶.

2.3.2 Χάραξη Ορίων Αιγιαλίτιδας Ζώνης

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η καθιέρωση θαλάσσιας ζώνης γίνεται με μονομερή δράση από το παράκτιο κράτος, χωρίς την ανάγκη έγκρισης ή συναίνεσης τρίτων. Για να ισχύει προς τρίτα κράτη, πρέπει να συμμορφώνεται με το διεθνές δίκαιο.

Όσον αφορά τα χωρικά ύδατα, δεν υφίσταται θέμα θέσπισής τους, και το ζήτημα είναι ο καθορισμός της αιγιαλίτιδας ζώνης του παράκτιου κράτους, συμπεριλαμβανομένου του εύρους και των γραμμών βάσης. Αυτό μπορεί να γίνει μονομερώς από το παράκτιο κράτος, μέσω διεθνούς σύμβασης, με δικαστική απόφαση από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή το Διεθνές Δικαστήριο, ή με διεθνή διαιτητική απόφαση. Αυτές οι διαδικασίες εξαρτώνται από τη συγκατάθεση και τη συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών και τηρούν τις αρχές του διεθνούς δικαίου.

Αναφορικά με τη χάραξη της αιγιαλίτιδας ζώνης, λοιπόν, τρία είναι τα ζητήματα που ανακύπτουν:

1. το εύρος της ζώνης,
2. η χάραξη των εσωτερικών ορίων της ζώνης (γραμμές βάσης) και
3. τα εξωτερικά όρια της ζώνης, ο καθορισμός των οποίων συχνά συνδέεται με την οριοθέτηση της ζώνης μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, όπως αναλύεται παρακάτω.

36 Ρούκουνας (4η έκδοση, 2021). Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 233

2.3.3 Πλάτος Αιγιαλίτιδας Ζώνης

Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Δικαίου Θάλασσας, ορίζεται το εύρος της χωρικής θάλασσας όπου τα κράτη μπορούν να το καθορίσουν δεδομένου ότι δεν δύναται να υπερβαίνει τα δώδεκα ναυτικά μίλια - κανόνας που δεσμεύει ακόμη και τα κράτη που δεν συμβάλλονται στη Σύμβαση, ως κανόνας εθιμικού δικαίου. Επιπρόσθετα, από τα ανωτέρω συνάγεται ότι μικρότερη έκταση δεν απαγορεύεται, ενώ ταυτόχρονα δε σημαίνει και απώλεια του δικαιώματος του παράκτιου κράτους να διευρύνει το πλάτος των χωρικών του υδάτων μέχρι τα 12 ναυτικά μίλια. Σε μεταγενέστερο χρόνο, εκτός εάν το παράκτιο κράτος παραιτηθεί ρητά του δικαιώματός του³⁷. Στο διεθνές δίκαιο, δεν απαγορεύεται η τμηματική επέκταση των θαλασσίων ζωνών, εφόσον τηρούνται ορισμένες αρχές και προϋποθέσεις. Ένα από τα σημαντικά στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη είναι η απόσταση μεταξύ των ακτών δύο γειτονικών κρατών. Σε περιπτώσεις όπου αυτή η απόσταση είναι μικρότερη από το άθροισμα της έκτασης των χωρικών υδάτων, προβλέπεται ένας ειδικός τρόπος καθορισμού του θαλάσσιου ορίου.

Αυτή η πρακτική είναι συνηθισμένη σε περιπτώσεις που οι ακτές είναι πολύ κοντά, και η μέση απόσταση χρησιμεύει ως βάση για τον καθορισμό του θαλασσιού ορίου μεταξύ τους.

Η αιγιαλίτιδα ζώνη αποτελεί σημαντικό κομμάτι του διεθνούς δικαίου της θάλασσας και αφορά τα χωρικά ύδατα και τον χώρο επάνω από τον βυθό κοντά στις ακτές των κρατών. Σύμφωνα με τον Νόμο της Θάλασσας του ΟΗΕ, η αιγιαλίτιδα ζώνη μπορεί να έχει πλάτος έως 12 ναυτικά μίλια (nm) από τη βάση των ακτών. Ωστόσο, όπως παρατηρείται, κάποια κράτη έχουν θεσπίσει διαφορετικές εκτάσεις για την αιγιαλίτιδα ζώνη. Παραδείγματα κρατών που έχουν καθορίσει διαφορετική έκταση για την αιγιαλίτιδα ζώνη περιλαμβάνουν τα εξής³⁸:

- **Ιορδανία:** Έχει καθορίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 3 nm.
- **Αυστραλία:** Έχει επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της σε ορισμένες περιπτώσεις έως 200 nm.
- **Δανία:** Έχει θεσπίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 12 nm.
- **Ηνωμένο Βασίλειο:** Έχει καθορίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 3 nm.
- **Ιαπωνία:** Έχει καθορίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 3 nm.
- **Μπελίζ:** Έχει θεσπίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 3 nm.

37 Παπασταυρίδης Ε. (2022). Δίκαιο της Θάλασσας σε Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επ. Αντωνόπουλος Κ. et al, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 359

38 Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 66

- **Παπούα-Νέα-Γουινέα:** Έχει θεσπίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 12 nm.
- **Τουρκία:** Έχει καθορίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 6 nm.
- **Φινλανδία:** Έχει θεσπίσει αιγιαλίτιδα ζώνη με πλάτος 4 nm.
- **Ελλάδα:** Έχει πρόσφατα αποφασίσει να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της σε 12 nm.

2.3.4 Γραμμές Βάσης - Εσωτερικά Όρια

Η μέτρηση της έκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης προϋποθέτει τον καθορισμό σημείων κατά μήκος της ακτογραμμής, από τα οποία θα μετρηθούν τα εξωτερικά όριά της³⁹. Η νοητή ή φυσική γραμμή από όπου μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης ονομάζεται γραμμή βάσης. και δύναται να οδηγήσει στην επέκταση των ζωνών κυριαρχίας και δικαιοδοσίας του⁴⁰.

2.3.5 Εξωτερικά Όρια Αιγιαλίτιδας Ζώνης

Ως εξωτερικό όριο της χωρικής θάλασσας ορίζεται από τη Σύμβαση Δικαίου Θάλασσας, η γραμμή όπου κάθε σημείο βρίσκεται σε τόση απόσταση από το πλησιέστερο σημείο της γραμμής βάσεως, όσο είναι το εύρος της χωρικής θάλασσας. Γενικά δεν υπάρχουν συμβατικές ρυθμίσεις σχετικά με τη μέθοδο χάραξης του εξωτερικού ορίου της αιγιαλίτιδας ζώνης, ωστόσο ευρέως αποδεκτές είναι οι τρεις ακόλουθοι μέθοδοι που περιγράφονται από Διεθνές Δικαστήριο⁴¹:

- α) η παράλληλη χάραξη μιας γραμμής, ακολουθώντας την ακτή σε όλες τις πτυχές της σε έκταση ίση προς το εύρος των χωρικών υδάτων
- β) η πολυγωνική μέθοδος, όπου χαράσσονται ευθείες γραμμές παράλληλα προς τις γραμμές βάσης που ενώνουν ακρωτήρια
- γ) η μέθοδος του ημικυκλίου, κατά την οποία σχεδιάζονται διαδοχικά τόξα με ακτίνα το δεδομένο εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης του παράκτιου κράτους και επίκεντρο όλα τα σημεία της ακτογραμμής.

2.3.6 Οριοθέτηση Της Αιγιαλίτιδας Ζώνης

Όταν η γεωγραφία της περιοχής δεν επιτρέπει την εξάντληση του μέγιστου εύρους της θαλάσσιας ζώνης μεταξύ γειτονικών χωρών εμφανίζεται ζήτημα χάραξης οριοθετικής γραμμής, το οποίο μπορεί να λυθεί με σύναψη διεθνούς συνθήκης ή

39 Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 41 και Παπασταυρίδης Ε. (2022). Δίκαιο της Θάλασσας σε Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επ. Αντωνόπουλος Κ. et al, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 340

40 Στρατή Α. (2012). Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες & Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 9

41 Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 42

με διεθνή δικαστική απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης ή τέλος με διεθνή διαιτητική απόφαση, όχι όμως μονομερώς, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για την ενίσχυση και την ασφάλεια των ενεργειακών επενδύσεων που γίνονται ή θα γίνουν στη θάλασσα⁴².

42 Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 281

2.3.7 Τα Χωρικά Ύδατα

Οι αναλυτές εστιάζουν στην έκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας ως ένα σημαντικό στοιχείο στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών διαφορών. Σύμφωνα με το δίκαιο της Θάλασσας του ΟΗΕ, τα κράτη έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν το πλάτος των χωρικών υδάτων τους, και στην περίπτωση της Ελλάδας υποστηρίζεται η έκταση των 12 ναυτικών μιλίων για την αιγιαλίτιδα ζώνη. Ωστόσο, ο Ροζάκης εκφράζει ανησυχία για την απόφαση της Ελλάδας να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της σε 12 ναυτικά μίλια στο ημικλειστικό Αιγαίο. Κατά την άποψή του, αυτή η ενέργεια μπορεί να παραβιάζει την αρχή της καλής πίστης, επηρεάζοντας τις γειτονικές σχέσεις με την Τουρκία και την ελεύθερη ναυσιπλοΐα. Η αρχή της καλής πίστης είναι ένα θεμελιώδες πρότυπο του διεθνούς δικαίου που επιβάλλει στα κράτη να συμπεριφέρονται με ειλικρίνεια και αμεροληψία στις σχέσεις τους. Επομένως, η ανησυχία του Ροζάκη είναι ότι η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης μπορεί να ερμηνευθεί ως αντίθεση προς αυτήν την αρχή, ενδεχομένως δημιουργώντας περαιτέρω ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις⁴³. Η ύπαρξη του τουρκικού "casus belli," που είναι μια διακηρυγμένη πρόθεση για πόλεμο, σε περίπτωση επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια, αποτελεί σημαντικό παράγοντα που επιβαρύνει τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η απειλή με πόλεμο βάσει διαφορών σχετικά με τη θαλάσσια διαίρεση θεωρείται παράνομη σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Ο Ηρακλείδης απορρίπτει την άποψη περί "μπλόφας" από τους Έλληνες διπλωμάτες και αναλυτές. Υπογραμμίζει ότι το τουρκικό κοινό δεν θα ανεχθεί λεκτικές απειλές σε περίπτωση επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια. Αυτό επισημαίνει την σημασία της αντίληψης και των ευαισθησιών του τουρκικού κοινού στις διμερείς σχέσεις και προσδοκίες από την κυβέρνησή τους. Η αντίδραση του κοινού σε τέτοια ζητήματα μπορεί να διαμορφώσει το πλαίσιο και το επίπεδο της διπλωματικής πίεσης ή επανεκτίμησης των στάσεων⁴⁴. Η απειλή με χρήση βίας, όπως αυτή που περιλαμβάνεται στο casus belli, είναι ένα έντονο πολιτικό μήνυμα και αποτελεί ένδειξη επιδίωξης πολιτικών στόχων μέσω στρατιωτικής δράσης. Εκφράζει την άποψη ότι αυτή η στάση της Τουρκίας δεν τον εκπλήσσει, καθώς τονίζει ότι η Τουρκία δεν έχει απαρνηθεί τη χρήση βίας ως μέσο διεθνούς πολιτικής. Αυτό υπογραμμίζει την πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι

43 Ροζάκης Χρ. (2021, 5 Ιανουαρίου), Σε αναζήτηση του χαμένου χρόνου για τις συνομιλίες. Καθημερινή. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.kathimerini.gr/politics/561214249/se-anazitisi-toy-chamenoy-chronoy-gia-tis-synomilies>

44 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 311 58

διαπραγματεύσεις και η επίλυση των διαφορών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, καθώς οι απειλές χρήσης βίας δυσχεραίνουν τη δημιουργία ενός εποικοδομητικού περιβάλλοντος για διπλωματική επίλυση⁴⁵.

2.4. Εθνικός Εναέριος Χώρος

Ο εθνικός εναέριος χώρος και τα χωρικά ύδατα στην ελληνοτουρκική διαμάχη συνδέονται άρρηκτα⁴⁶. Η πρόταση για την αναπροσαρμογή των ελληνικών χωρικών υδάτων με την επέκτασή τους στα 10 ναυτικά μίλια αντιπροσωπεύει μια δυνητική λύση που θα επιλύσει την αναντιστοιχία μεταξύ των χωρικών υδάτων και του εθνικού εναέριου χώρου. Ο ενδεχόμενος εναρμονισμός και η επίλυση των ζητημάτων κυριαρχίας μπορεί να αποτελέσουν στοιχεία ενός συνολικού πλαισίου για τη βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Ωστόσο, αυτή η πρόταση πρέπει να εξεταστεί σε συνδυασμό με τις προτάσεις και τις ανησυχίες της Τουρκίας. Η επέκταση των χωρικών υδάτων μπορεί να είναι ευαίσθητο ζήτημα που απαιτεί σύνεση και διαπραγματεύσεις. Επίσης, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών για τη ναυσιπλοΐα και τις οικονομικές δραστηριότητες. Η επίλυση των ζητημάτων κυριαρχίας απαιτεί συνεργασία και αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών, καθώς και επίκεντρο στο διεθνές δίκαιο και τις αρχές της διαπραγματεύσεως⁴⁷. Οι αναλυτές που θεωρούν πιο αυστηρή την ελληνική πλευρά μπορεί να επισημαίνουν ορισμένα ζητήματα που θέτουν προκλήσεις στη νομική και πολιτική θέση της. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν:

1. **Ενδεχόμενες Δυσκολίες στο Διεθνές Δίκαιο:** Κάποιοι αναλυτές ίσως επισημαίνουν πιθανές αντιφάσεις ή ασάφειες στη νομική βάση που υποστηρίζει η Ελλάδα για την επέκταση των χωρικών υδάτων.
2. **Διαπραγματευτικές Δυνατότητες:** Ενδέχεται να εκφράζουν αμφιβολίες σχετικά με το αν η Ελλάδα έχει αξιόπιστες διαπραγματευτικές επιλογές ή αν η επιλογή της δράσης μονομερώς ενδέχεται να επιδεινώσει τις σχέσεις με την Τουρκία.
3. **Επιπτώσεις στην Περιοχή:** Η ευαισθησία της περιοχής σε ζητήματα όπως η ναυσιπλοΐα, οι οικονομικές δραστηριότητες και η γεωπολιτική σταθερότητα μπορεί να καταστήσει την ελληνική προσέγγιση ευαίσθητη.

45 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 103-104

46 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 58

47 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 51-52

Ωστόσο, αυτές οι αντιλήψεις εξαρτώνται από τις πολιτικές και νομικές αξιώσεις που υιοθετούν οι συγκεκριμένοι αναλυτές και ενδέχεται να αντικατοπτρίζουν ποικίλες απόψεις στο φάσμα των πολιτικών και διεθνοπολιτικών αναλύσεων⁴⁸. Πιο συγκεκριμένα, το καθεστώς αναντιστοιχίας εθνικού εναέριου χώρου και χωρικών υδάτων θεωρείται άτοπο και προβληματικό⁴⁹.

2.5. FIR – Flight Information Region

Η Περιοχή Πληροφοριών Πτήσης (FIR) αναφέρεται σε μια γεωγραφική περιοχή στον εναέριο χώρο που καλύπτεται από έναν συγκεκριμένο φορέα, και στην πράξη, αποτελεί τον χώρο όπου ο φορέας αυτός διεξάγει τον έλεγχο των πτήσεων και παρέχει πληροφορίες στους πιλότους. Το FIR αποτελεί σημαντικό κομμάτι του εναέριου χώρου, καθώς εξυπηρετεί τη διεθνή αεροπορική κοινότητα. Κάθε FIR ορίζεται ανεξάρτητα από τα εδάφη που καλύπτει, και οι οριοθετήσεις του καθορίζονται με βάση καθορισμένα γεωγραφικά σημεία ή γραμμές. Η διαχείριση του FIR ανατίθεται σε εποπτικούς οργανισμούς ή αρχές που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση της αεροπορικής κυκλοφορίας σε αυτήν την περιοχή. Ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO) θεσπίζει διεθνώς αναγνωρισμένους κανόνες για την οργάνωση και τη λειτουργία των FIR, προκειμένου να εξασφαλίσει την ασφάλεια και την αποτελεσματική διαχείριση της αεροπορικής κυκλοφορίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.6. Η Αποστρατικοποίηση Των Νησιών Του Αιγαίου

Η στρατικοποίηση των νησιών στο Αιγαίο αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα κυριαρχίας και ασφάλειας μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η έννοια της στρατικοποίησης αναφέρεται στην πρακτική της απαγόρευσης στρατιωτικών επιχειρήσεων ή εγκαταστάσεων σε ένα εδαφικό στοιχείο, με σκοπό την διασφάλιση της ειρήνης και την πρόληψη συγκρούσεων. Στην περίπτωση του Αιγαίου, η αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών αποτελούσε προσωρινό καθεστώς στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, με σκοπό να διασφαλιστεί η ειρήνη μεταξύ των δύο χωρών. Ωστόσο, η επικείμενη αποστρατικοποίηση παρέμενε προβληματική λόγω των συνεχιζόμενων εντάσεων και των διαφορών στον τρόπο ερμηνείας των συμφωνιών. Σήμερα, οι εκπρόσωποι της Ελλάδας υποστηρίζουν ότι δεν υφίσταται πλέον νομική ή πολιτική βάση για την

48 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 332

49 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ.333

αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών, καθώς η χώρα διατηρεί το δικαίωμα της άμυνας του εδάφους της, το οποίο θεωρείται ουσιαστικό στοιχείο της κυριαρχίας. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία εκφράζει ανησυχίες σχετικά με τυχόν στρατικοποίηση ορισμένων νησιών, καταστρατηγώντας, κατά την άποψή της, συμφωνίες που είχαν συναφθεί στο παρελθόν⁵⁰. Η ελληνική πλευρά αντιμετωπίζει το ζήτημα της αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ανησυχία. Η αποστρατικοποίηση θα σήμαινε την απουσία στρατιωτικών εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων σε αυτά τα νησιά, με στόχο τη διασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή. Η Ελλάδα θεωρεί ανέφικτη την αποστρατικοποίηση, κυρίως λόγω των ενεργειών και πολιτικής της Τουρκίας. Ειδικότερα, αναφέρεται στην τουρκική εισβολή και κατοχή του βορείου τμήματος της Κύπρου από το 1974, πράξη που είχε σημαντικές επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Η παρουσία της 4ης στρατιάς των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων απέναντι από τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου αναδεικνύεται ως σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την ελληνική θέση. Αυτή η στρατιωτική παρουσία θεωρείται απειλή για την ασφάλεια και την κυριαρχία των ελληνικών νησιών⁵¹.

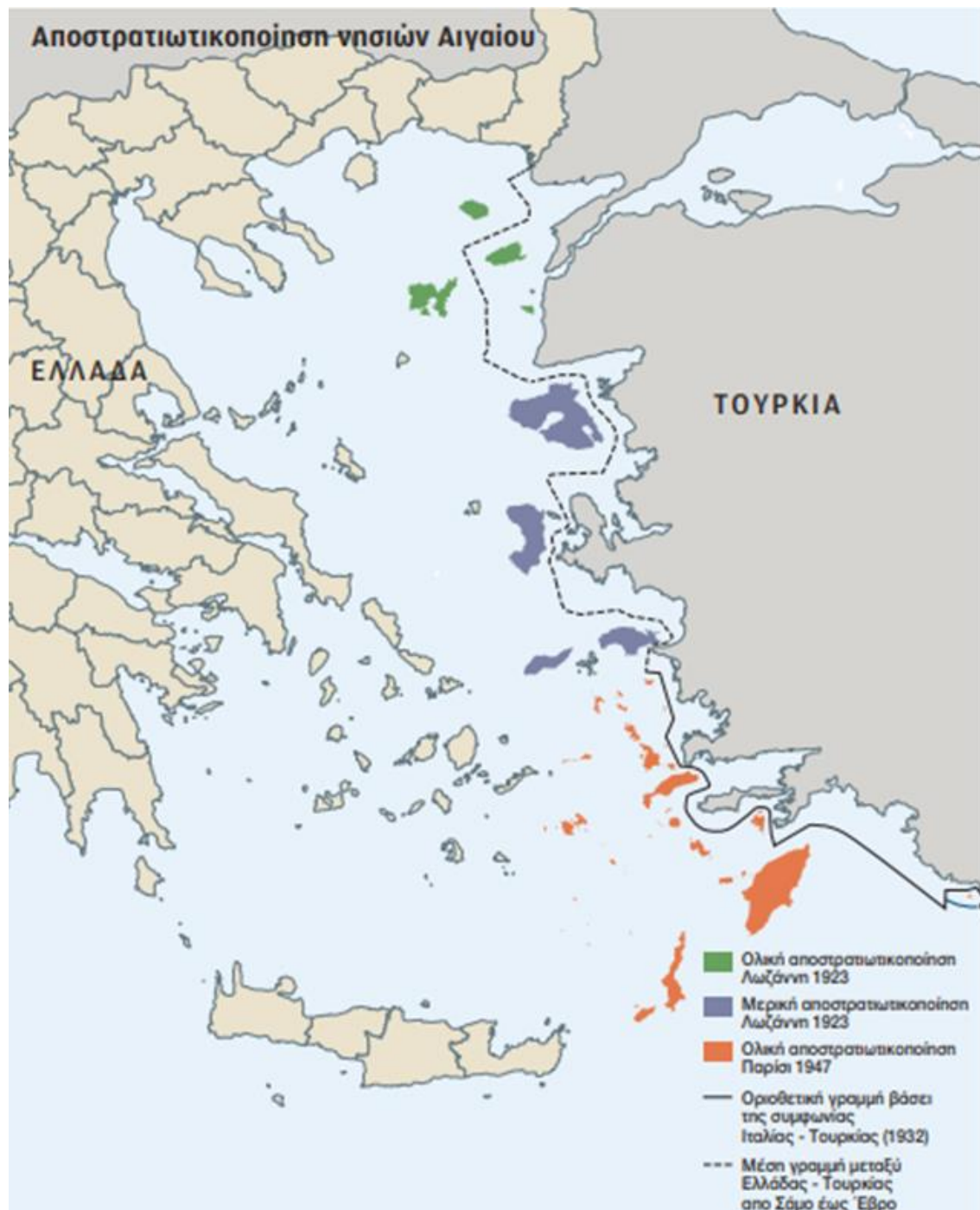
Το ζήτημα των Ιμίων και άλλων θαλάσσιων απροσδιόριστων περιοχών αντιπροσωπεύει μια από τις "γκρίζες ζώνες" στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η ένταση εντείνεται λόγω της αμφισβήτησης του καθεστώτος και της κυριαρχίας επί αυτών των περιοχών από τις δύο πλευρές. Οι Ιμίοι αναφέρονται σε ένα σύνολο βραχονησιών στο Αιγαίο που έχουν δημιουργήσει αντιπαράθεση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Το 1996, η ένταση εκτονώθηκε μετά από σύγκρουση για την κυριαρχία σε αυτές τις βραχονησίδες. Η συμπλοκή σχεδόν οδήγησε σε σύγκρουση, αλλά η κρίση αντιμετωπίστηκε μετά από παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών, αποφεύγοντας έτσι τη σύρραξη. Ο χαρακτηρισμός των περιοχών ως "γκρίζες ζώνες" υποδηλώνει την έλλειψη σαφούς διακυβερνητικής συμφωνίας για το καθεστώς τους, καθιστώντας τις αβέβαιες και δυνητικά επικίνδυνες σε σχέση με την εθνική ασφάλεια και την ειρήνη στην περιοχή⁵².

Κάτωθι παρατίθεται σχετικός χάρτης, που αφορά στην αποστρατικοποίηση των νησιών του Αιγαίου.

50 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 33, 61

51 Ηρακλειδής, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 354

52 Ηρακλειδής, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 169

Εικόνα 4: Αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Αιγαίου
 Πηγή: Συρίγος, 2020

2.6.1 Στρατηγικές Και Προτάσεις Επίλυσης

Η προσέγγιση που περιγράφεται υπογραμμίζει τη σημασία της ολιστικής και συνολικής προσέγγισης στην επίλυση των ελληνοτουρκικών ζητημάτων. Ενώ το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας είναι σημαντικό, η προοπτική επίλυσης πρέπει να επεκταθεί και να περιλαμβάνει όλες τις διαφορές μεταξύ των δύο χωρών. Η αναγνώριση του γεγονότος ότι οι διαπραγματεύσεις πρέπει να αφορούν το σύνολο των προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένων της ΑΟΖ, του εναέριου χώρου, των χωρικών υδάτων, των "γκρίζων ζωνών," και της αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου, αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επίτευξη ειρηνικής και διαρκούς λύσης. Επίσης, το γεγονός ότι η Ελλάδα αποδέχθηκε τη διαπραγμάτευση "εφ' όλης της ύλης" από το 1976 ανεξαρτήτως των διαφορών που έθετε η Τουρκία, αναδεικνύει μια στάση ευελιξίας και προθυμίας για διάλογο από την πλευρά της Ελλάδας⁵³. Η προτεινόμενη προσέγγιση υπογραμμίζει τη σημασία της επίλυσης των διαφορών μεταξύ των δύο χωρών μέσω διαπραγματευτικών επαφών και διμερών συζητήσεων. Το κλειδί για την επίτευξη βιώσιμης συμφωνίας φαίνεται να είναι η προθυμία των δύο πλευρών να συνεργαστούν προς αμοιβαίο όφελος. Η χρήση διερευνητικών επαφών για την επίλυση των ζητημάτων των χωρικών υδάτων και του εναέριου χώρου υποδηλώνει μια διαδικασία όπου οι πλευρές εξετάζουν και αξιολογούν τις πιθανές λύσεις και προσπαθούν να βρουν κοινό έδαφος. Η ακόλουθη προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης υποδεικνύει την προσπάθεια εξεύρεσης νομικά δεσμευτικής λύσης. Η προσέγγιση αυτή προτείνει ένα στάδιο-προς-στάδιο πλαίσιο για την επίλυση των διαφορών, ξεκινώντας από τα πιο συγκεκριμένα ζητήματα και προχωρώντας σε εκείνα που αφορούν μεγαλύτερες περιοχές κυριαρχίας⁵⁴.

Η θέση που υιοθετείται εδώ βασίζεται στις προτάσεις του Κωνσταντίνου Καραμανλή από το 1976 και αντιπροσωπεύει μια προσέγγιση που επιδιώκει τη διευθέτηση των διαφορών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μέσω διεθνών μέσων, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Οι ρίζες αυτής της θέσης είναι συνδεδεμένες με την ιδέα ότι μια αμερόληπτη νομική αξιολόγηση από το Διεθνές Δικαστήριο μπορεί να προσφέρει μια δίκαιη και νομικά δεσμευτική λύση στις διαφορές. Είναι μια προσέγγιση που βασίζεται στο καθορισμό κοινών κανόνων και

53 Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 39-41

54 Ροζάκης, Χ. (2006, 4 Ιουνίου). Η Χάγη προϋποθέτει διαπραγμάτευση και χωρικά ύδατα. Ananeotiki.gr. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου 2021, από <http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?themeID=15&tid=1197>

προτύπων για την επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών, με στόχο την εδραίωση ειρηνικών και δικαιολογημένων σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών⁵⁵.

2.7. «Το Πνεύμα Του Ελσίνκι».

Η ελληνική στρατηγική του Ελσίνκι αποτελεί μια προσπάθεια επίλυσης με ειρηνικά μέσα, επωφελούμενη την διάθεση για υποστήριξη της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η στρατηγική αυτή έλαβε το όνομά της από την σύνοδο κορυφής του 1999 στο Ελσίνκι, κατά την οποία εκδηλώθηκε η υποστήριξη της ΕΕ προς την ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας. Η στρατηγική αυτή προωθεί την ιδέα ότι η επίλυση των διαφορών πρέπει να πραγματοποιηθεί με βάση τους κανόνες της διεθνούς κοινωνίας και το καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ. Η προσπάθεια αυτή στοχεύει στην εδραίωση μιας δίκαιης και διεθνώς αποδεκτής λύσης, προάγοντας την ιδέα της ειρηνικής συνεργασίας και συνύπαρξης μεταξύ των δύο χωρών⁵⁶.

Η παρατήρηση ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω έλλειψης κατανόησης της Τουρκίας αντικατοπτρίζει ένα κομβικό ζήτημα στις διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Η αδυναμία κατανόησης των στρατηγικών στόχων και των εσωτερικών παραμέτρων της Τουρκίας μπορεί να δημιουργήσει περιορισμούς στην ικανότητα διαμόρφωσης αποτελεσματικής πολιτικής. Η επίσης αναφερόμενη "αυταπάτη" που εμποδίζει τη στρατηγική προσέγγιση μπορεί να αναφέρεται στην πεποίθηση ότι ο χρόνος προάγει τα ελληνικά συμφέροντα. Ωστόσο, η ανάλυση του ισοζυγίου ισχύος υπογραμμίζει ότι οι συνθήκες μπορεί να αλλάξουν υπέρ της Τουρκίας, με συνέπειες στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα. Αυτό επισημαίνει την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη και ευέλικτη εξωτερική πολιτική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη της τις δυναμικές μεταβολές στην περιοχή⁵⁷. Η επίλυση των διαφορών μεταξύ των δύο χωρών αναδεικνύει τη σημασία της συμμόρφωσης προς τις προβλέψεις της διεθνούς έννομης τάξης. Η αναγνώριση και η τήρηση των διεθνών συμφωνιών, όπως ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ, αποτελούν θεμέλιο λίθο για τη διαχείριση των διαφορών. Τα ιστορικά γεγονότα επίσης αντικατοπτρίζουν την προβληματική της χρήσης επιθετικών ή πολεμικών μέσων για την επίλυση διαφορών, καθώς αυτό μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην περιοχή. Επιπλέον, η αξιολόγηση της

55 Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 273

56 Ιωακείμης, Π. (2019). Ευρώπη, Ελλάδα, Τουρκία: Τραύματα, αντιφάσεις, εντάσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 122

57 Ιωακείμης, Π. (2021, 29 Ιανουαρίου). Ελλάδα- Τουρκία: πως βγαίνουμε από τις κρίσεις; . metarithmisi.gr. Ανακτήθηκε 6 Μαρτίου 2021, από <http://metarithmisi.gr/article-details.asp?id=40754>

Τουρκίας ως μίας χώρας περίπλοκης, με ποικίλες εσωτερικές αντιφάσεις, υπογραμμίζει την ανάγκη για διαπραγμάτευση και διπλωματία που λαμβάνει υπόψη την ευαισθησία και τα εσωτερικά διλήμματα της εν λόγω χώρας. Η κατανόηση των διαφορετικών πτυχών της τουρκικής πραγματικότητας μπορεί να συμβάλει στην επίλυση διαφορών και στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών⁵⁸.

2.8. Καθεστώτα Αποστρατικοποίησης

2.8.1 Βόρειο Αιγαίο

Η Συνθήκη της Λωζάνης, που υπογράφηκε το 1923 μεταξύ της Τουρκίας και των νικητών του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ορίζει το καθεστώς αποστρατικοποίησης ορισμένων ελληνικών νησιών. Σύμφωνα με αυτήν, τα νησιά Λέσβος, Χίος, Σάμος και Ικαρία υπόκεινται σε μερική αποστρατικοποίηση. Αυτό σημαίνει ότι επιβάλλονται περιορισμοί στην κατασκευή οχυρωμάτων, ναυτικών εγκαταστάσεων και στρατιωτικών δυνάμεων σε αυτά τα νησιά. Συγκεκριμένα, επιτρέπεται η ύπαρξη στρατιωτικών δυνάμεων μόνο για την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας κληθέντων κατοίκων των εν λόγω νησιών. Όσον αφορά τα νησιά Λήμνος και Σαμοθράκη, καθορίζονται ως πλήρως αποστρατικοποιημένα σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης. Αυτό σημαίνει ότι ισχύει απόλυτος περιορισμός στη στρατιωτική παρουσία και δραστηριότητα σε αυτά τα νησιά, αφού απαγορεύεται η ύπαρξη οποιωνδήποτε στρατιωτικών δυνάμεων και εγκαταστάσεων. Η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 ορίζει τα καθεστώτα αποστρατικοποίησης ορισμένων ελληνικών νησιών, όπως τα νησιά Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία, Λήμνος, Σαμοθράκη, Ίμβρος (Gokceada), Τένεδος (Bozcaada) και Λαγούσες (Tavcan). Ωστόσο, το καθεστώς αυτό σχετικά με τα νησιά Λήμνο και Σαμοθράκη επιτρέπει μόνο την ύπαρξη στρατιωτικών δυνάμεων που θα εκπληρώνουν τη στρατιωτική θητεία των κατοίκων των νησιών αυτών. Το 1936, η Συνθήκη του Μοντρέ αντικατέστησε το καθεστώς της Λωζάνης για τα Στενά. Η Συνθήκη του Μοντρέ διασφαλίζει τη σουλτανική κυριαρχία της Τουρκίας στα Στενά της Τσανακαλέ (Βόσπορος) και της Νταρντανέλλια (Δαρδανέλλια), ενώ παράλληλα επιτρέπει τον επανεξοπλισμό τους. Αυτή η αλλαγή στο καθεστώς στρατηγικής σημασίας των Στενών επηρέασε και τις συνθήκες αποστρατικοποίησης για τα

58 Ιωακειμίδης, Π. (2019). Ευρώπη, Ελλάδα, Τουρκία: Τραύματα, αντιφάσεις, εντάσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 121

νησιά, καθώς πλέον δεν ισχύει η πλήρης απαγόρευση κάθε στρατιωτικής παρουσίας σε Λήμνο και Σαμοθράκη⁵⁹.

Το 1936, η Τουρκία αναγνώρισε το δικαίωμα της Ελλάδας για την εξόπλιση των νησιών Λήμνου και Σαμοθράκης μέσω μιας επιστολής που απέστειλε ο τότε τούρκος πρέσβης στην Αθήνα, Roussen Esref, στον Έλληνα Πρωθυπουργό. Η επιστολή ακολουθούσε οδηγίες από την τότε τουρκική κυβέρνηση. Επιπλέον, ο τότε υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Rusfu Aras, επανέλαβε αυτήν τη θέση κατά τη διάρκεια της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης για την κύρωση της Σύμβασης του Μοντρέ, κατά την οποία αναγνωρίστηκε ρητά το νόμιμο δικαίωμα της Ελλάδας για την παρουσία στρατευμάτων στα νησιά αυτά. Αυτή η αναγνώριση από την Τουρκία είναι σημαντική, καθώς επισημαίνει τη συμφωνία και την αμοιβαία αναγνώριση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των δύο χωρών σύμφωνα με τις συνθήκες που επικυρώθηκαν τότε. Η Τουρκία, την εν λόγω περίοδο, διαβεβαίωνε για τα ανωτέρω και τρίτες ενδιαφερόμενες χώρες⁶⁰

59 Gürel, Mullen & Tzimitras, 2013

60 Dunne, 2013

2.8.3 Κεντρικό - Ανατολικό Αιγαίο

Η Συνθήκη Ειρήνης της Λοζάνης, που υπογράφηκε το 1923 μεταξύ της Τουρκίας και των Συμμάχων, δεν προβλέπει την αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Ωστόσο, η συνθήκη απαγορεύει την εγκατάσταση ναυτικών βάσεων ή οχυρωματικών έργων σε αυτά τα νησιά. Σε περίπτωση παραβίασης αυτών των περιορισμών από την Τουρκία, η διεθνής κοινότητα μπορεί να αναλάβει δράση για την επίλυση των διαφορών. Εντούτοις, όπως αναφέρετε, η Τουρκία έχει αγνοήσει αυτές τις υποχρεώσεις και έχει πραγματοποιήσει παραβάσεις, όπως οι παραβιάσεις του εναέριου χώρου πάνω από τα ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Αυτές οι ενέργειες δημιουργούν εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών και ενισχύουν τις ελληνοτουρκικές διαφορές. Η επίλυση αυτών των ζητημάτων απαιτεί διπλωματική προσέγγιση και σεβασμό του διεθνούς δικαίου⁶¹.

⁶¹ Tsarouhas, 2015

2.8.2 Νότιο Αιγαίο

Η παραχώρηση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα επισημοποιήθηκε με τη Σύμβαση Ειρήνης των Παρισίων το 1947, που υπογράφηκε μεταξύ των Ιταλών και των Συμμάχων μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συγκεκριμένη σύμβαση ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις της ειρηνευτικής συμφωνίας και της επιστροφής των εδαφών που καταλαμβάνονταν από τους Ιταλούς. Με την υπογραφή αυτής της σύμβασης, οι Δωδεκάνησα επέστρεψαν υπό την κυριαρχία της Ελλάδας. Αυτή η εξέλιξη αποτελεί σημαντικό ιστορικό γεγονός και καθιστά την επανακατάληψη των Δωδεκανήσων από την Ελλάδα μέρος της μεταπολεμικής επανασυνδεδεμένης Ελλάδας⁶². Αναφορικά με την ανάμειξη της Τουρκίας και τις συζητήσεις της περί αποστρατικοποίησής τους, σημειώνεται ότι δεδομένου ότι η ίδια δεν συνέβαλε στην εν λόγω Συνθήκη είναι “*res inter alios acta*”, αναμειγνύεται ήτοι σε ζητήματα άλλων κρατών⁶³. Επιπρόσθετα, στο άρθρο 34 στην Συνθήκη της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών υπογραμμίζεται ότι «*μια συνθήκη δεν δημιουργεί υποχρεώσεις ή δικαιώματα για τρίτες χώρες εκτός των συμβαλλομένων*»⁶⁴.

3. ΑΟΖ - Υφαλοκρηπίδα

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) αποτελεί μια θαλάσσια περιοχή που εκτείνεται πέραν των χωρικών υδάτων μιας χώρας, αλλά παρέχει δικαιώματα για τη διοικητική και οικονομική χρήση των πόρων στο εσωτερικό της. Η θέσπιση της ΑΟΖ ρυθμίζεται από το Δίκαιο της Θάλασσας του ΟΗΕ, ιδιαίτερα από την Γ' Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας που πραγματοποιήθηκε από το 1973 έως το 1982. Στα πλαίσια αυτής της συνδιάσκεψης, γειτονικές χώρες επιδιώκουν να οριοθετήσουν τις θαλάσσιες ζώνες τους, συμπεριλαμβανομένης της ΑΟΖ. Η διαδικασία αυτή επιδιώκει να εξισορροπήσει την αρχή της ελευθερίας των ωκεανών με την ανάγκη για εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων. Η ΑΟΖ παρέχει στις χώρες δικαιώματα όσον αφορά την αλιεία, την ενέργεια, και άλλες οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή. Η Ελλάδα και η Τουρκία, ως γειτονικές χώρες, έχουν επίσης ενδιαφερθεί για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους και τη διευκρίνιση των δικαιωμάτων τους στον Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Οι εν

62 Binder, 2012

63 Aras, 2014

64 Taşdemir, 2015

λόγω διαπραγματεύσεις είναι πολύπλοκες και αντικείμενο συχνών διαφωνιών μεταξύ των δύο χωρών⁶⁵.

Η ιδέα μίας αποδεκτής αλλά και επικυρωμένης Σύμβασης στο πλαίσιο της εν δυνάμει εγγύησης της σταθερότητας και ασφάλειας, αντανάκλα μια προσέγγιση που συχνά χρησιμοποιείται στις διεθνείς σχέσεις. Εννοείται ότι η υπογραφή και η επικύρωση μιας Σύμβασης από διάφορες χώρες συνιστούν μια νομική συμφωνία που θεσπίζει κανόνες και διαδικασίες για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεμάτων. Οι πολλοί συγγραφείς πιστεύουν ότι η ευρεία επικύρωση μιας τέτοιας Σύμβασης θα μπορούσε να προσφέρει σταθερότητα και ασφάλεια, καθώς οι συμβαλλόμενες χώρες θα συμφωνούσαν σε κοινούς κανόνες και διαδικασίες για τη διευθέτηση διεθνών ζητημάτων. Μια ευρύτερη αποδοχή τέτοιας Σύμβασης θα μπορούσε επίσης να δείχνει τη δέσμευση των χωρών προς τη συμμόρφωση με κοινές διεθνείς νομικές αρχές. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η αποτελεσματικότητα μιας Σύμβασης εξαρτάται επίσης από τον τρόπο εφαρμογής της, την προθυμία των χωρών να τηρούν τις δεσμεύσεις τους και την ικανότητά τους να επιλύουν διαφορές με ειρηνικά μέσα⁶⁶. Στις 30 Απριλίου 1982 υιοθετήθηκε το κείμενο της νέας Σύμβασης⁶⁷, Η Σύμβαση υπογράφηκε το 1982 από 117 κράτη (έως το 2013 166 κράτη και η Ε.Ε.)⁶⁸.

3.1 ΑΟΖ & Υφαλοκρηπίδα Στην Περίπτωση Του Αρχιπελάγους Του Αιγαίου

3.1.1 Η Περίπτωση ΑΟΖ Στην Ελλάδα

Η Ελληνική Βουλή κύρωσε τη Σύμβαση και τη Συμφωνία για το Μέρος XI, με το Ν.2321/1995 Ν. 2321/1995 (23.06.1995). Η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση. Σημειώνεται ότι δεν έχει προχωρήσει σε οποιαδήποτε ενέργεια σχετική με τη θέσπιση της ΑΟΖ, παρά το ότι αναφέρεται στον Νόμο 2289/1995 (08.02.1995) και τον νεότερο Νόμο 4001/2011 Νόμος 4001/2011 (23.08.2011) (συμπληρωματικός) – βάσει του οποίου η Ελλάδα δύναται να ανακηρύξει και να οριοθετήσει ΑΟΖ με βάση την αρχή της μέσης γραμμής/ ίσης απόστασης⁶⁹. Η θέση της Ελλάδας για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) είναι συνεπής με το διεθνές δίκαιο της θάλασσας, καθώς και με τις

65 Β. Καρακωστανόγλου, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη,ό.π, σ. 64-65

66 J. Stevenson – B. Oxman, “The Future of the United Nations Convention on the Law of the Sea”, The American Journal of International Law, Vol. 88, No. 3 (1992), σ. 488-499, 492

67 P. Allott, “Mare Nostrum: A New International Law of the Sea”, The American Journal of International Law, Vol. 86, No. 4 (1992), σ. 764-787, 766 επ

68 Θ. Καρυώτης, Η ΑΟΖ της Ελλάδας, Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη, 2014, σ. 41

69 Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το διεθνές δίκαιο ,ό.π, σ. 35-40

συνθήκες που διέπουν την ανατολική Μεσόγειο. Η επίλυση συνοριακών ζητημάτων με τη μέθοδο της μέσης γραμμής αποτελεί σταθερή πρακτική σε πολλές διαφορές μεταξύ κρατών σχετικά με θαλάσσιες ζώνες. Σύμφωνα με αυτήν τη μέθοδο, οι συνοριακές γραμμές καθορίζονται με βάση το μέσον ανάμεσα στις ακραίες εκβολές των ακτών των συνοριακών κρατών. Αυτό παρέχει μια ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των διαφορετικών χωρών και επιδιώκει τη δίκαιη κατανομή των θαλάσσιων πόρων. Η στάση αυτή της Ελλάδας αποτελεί μέρος της διπλωματικής της προσπάθειας να επιτύχει ειρηνική και συναινετική λύση στα θαλάσσια ζητήματα, τηρώντας τις αρχές του διεθνούς δικαίου και του σεβασμού της κυριαρχίας κάθε κράτους⁷⁰. Η Τουρκία δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση.

⁷⁰ Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη ,ό.π, σ. 36-39

3.1.2 Οι Οριοθετήσεις ΑΟΖ & Υφαλοκρηπίδας Με Τα Γειτονικά Κράτη

Η εντατική δραστηριότητα για την εύρεση υδρογονανθράκων έχει δημιουργήσει αυξημένο ενδιαφέρον και ανταγωνισμό μεταξύ των περιοχικών χωρών, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας και της Τουρκίας. Οι υδρογονάνθρακες αποτελούν σημαντικό γεωστρατηγικό και οικονομικό πόρο που επιδιώκουν οι χώρες για ενίσχυση της ενεργειακής τους ασφάλειας και οικονομικής ανάπτυξης. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα επιχειρεί να επιτύχει συμφωνίες για την Οικονομική της Αποκλειστική Ζώνη (ΑΟΖ), παρά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει με την Τουρκία. Η Ελλάδα προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις αντικειμενικές δυσκολίες και τις γεωπολιτικές εντάσεις με διπλωματικό τρόπο, δίνοντας έμφαση στη σημασία της διαπραγμάτευσης και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών. Σε τελική ανάλυση, η διαμάχη για την ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο αντικατοπτρίζει τις προκλήσεις που προκύπτουν από την εξόρυξη υδρογονανθράκων σε περιοχές με πολύπλοκες γεωπολιτικές συνθήκες⁷¹. Η Τουρκία, παρόλο που δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), αποδέχεται ότι η UNCLOS αποτελεί μέρος του γενικού εθνικού δικαίου. Παρά το γεγονός αυτό, η Τουρκία έχει αρνηθεί να αναγνωρίσει δικαιώματα Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) σε κάποιες περιοχές που θεωρείται πως δικαιούται, όπως στην Κρήτη, στα Δωδεκάνησα και στο Καστελόριζο. Η Τουρκία θεωρεί ότι μπορεί να αποφύγει τη στέρηση θαλάσσιων συνόρων με την Αίγυπτο μέσω της διάθεσής της να διαπραγματευτεί άμεσα με τις ενδιαφερόμενες χώρες, χωρίς να βασίζεται στην UNCLOS. Αυτή η θέση συνδέεται με την αρνητική της στάση έναντι της UNCLOS, ενώ ταυτόχρονα αναζητεί εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών της στην περιοχή.⁷²

Η Ελλάδα έχει επιδείξει προσπάθειες διπλωματικής δράσης και συνεργασίας με διάφορες γειτονικές χώρες προκειμένου να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες. Έχει συνάψει συμφωνίες (πχ. Ιταλία και Αλβανία), ενώ βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις (Λιβύη, Αίγυπτο, Κύπρο), με στόχο την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών σε συμμόρφωση με το Δίκαιο της Θάλασσας του ΟΗΕ (UNCLOS). Στο πλαίσιο αυτών των διαπραγματεύσεων, η Ελλάδα επιδιώκει να επιτύχει συμφωνίες που να σέβονται τα δικαιώματα της σύμφωνα με το UNCLOS, καθώς και να προάγουν τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην περιοχή. Οι διαπραγματεύσεις αυτές αποτελούν σημαντικό μέρος της

⁷¹ Καρυώτης, Η ΑΟΖ της Ελλάδας, ό.π, σ. 110-115

⁷² Ροζάκης, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, ό.π, σ. 43

εξωτερικής πολιτικής της χώρας, καθώς η κατάσταση στην ανατολική Μεσόγειο έχει γεωστρατηγική σημασία και επηρεάζει την ασφάλεια και τη σταθερότητα της περιοχής⁷³.

73 Ι. Βαληνάκης, ΑΟΖ – Ελλάς επί τέσσερα, Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα <http://www.valinakis.gr> (ιστοσελίδα του καθηγητή Ιωάννη Βαληνάκη, πρώην Υφυπουργού Εξωτερικών)

3.1.3 ΑΟΖ, Υφαλοκρηπίδα & Υδρογονάνθρακες

Η ανακάλυψη πηγών φυσικής ενέργειας σε γειτονικές Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ) έχει δημιουργήσει νέες δυναμικές στην περιοχή, εντείνοντας τις διαμάχες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σχετικά με την υφαλοκρηπίδα. Η ενδιαφέρουσα πτυχή αυτής της κατάστασης είναι ότι πλέον η οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ έχει γίνει θέμα πρωταρχικής σημασίας. Σύμφωνα με τον νόμο 2289/1995, το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων στις χερσαίες, υπολίμνιες και υποθαλάσσιες περιοχές της χώρας ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο. Αυτό αντικατοπτρίζει την προσπάθεια της Ελλάδας να διαχειριστεί και να ελέγξει τις φυσικές πηγές ενέργειας εντός των χωρικών της υδάτων, ενισχύοντας την εθνική της ασφάλεια και ενίσχυση των οικονομικών της πόρων. Η προσπάθεια της Ελλάδας να διαχειριστεί και να ελέγξει τις φυσικές πηγές ενέργειας εντός των χωρικών της υδάτων έχει σημαντικές επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις, ιδίως με την Τουρκία και άλλες γειτονικές χώρες που έχουν συμφέροντα στην περιοχή. Η ενέργεια, αναδεικνύεται ως μια σημαντική πηγή εσόδων στην σημερινή απαιτητική και σύγχρονη συγκυρία. Η αυξανόμενη ζήτηση για ενέργεια και η ανακάλυψη πετρελαϊκών ή φυσικού αερίου κοιτασμάτων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έχει καταστήσει την περιοχή αυτή στρατηγικά σημαντική. Ως εκ τούτου, η διαχείριση των φυσικών πόρων και η διαμόρφωση πολιτικών που αφορούν την ενέργεια γίνονται αντικείμενο έντονου διεθνούς ενδιαφέροντος και συνεπάγονται προκλήσεις στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων και των σχέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής. Αυτή η παρατήρηση αναδεικνύει το ζήτημα της δυνατότητας έρευνας και εκμετάλλευσης των θαλάσσιων εδαφών της, λόγω της πιθανής ύπαρξης πόρων πετρελαίου και φυσικού αερίου. Παρόλα αυτά, επισημαίνεται ότι η έρευνα και η αξιοποίηση υδρογονανθράκων αντιμετωπίζουν προκλήσεις σε τεχνικό, οικονομικό, νομικό και διπλωματικό επίπεδο, λόγω της αναγκαιότητας οριοθέτησης της ελληνικής ΑΟΖ. Η ενεργειακή ανάπτυξη της Ελλάδας, ειδικά στον τομέα της έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις λόγω των διεκδικήσεων της Τουρκίας και της έλλειψης αναγνώρισης από την Τουρκία του δικαιώματος της Ελλάδας για ανακήρυξη και οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Για να επιτύχει την ενεργειακή της ανάπτυξη, η Ελλάδα πρέπει να υιοθετήσει μια δυναμική εξωτερική πολιτική που θα την ενισχύει στο διεθνές πεδίο. Παράλληλα, θα

πρέπει να εργαστεί για τη βελτίωση της γεωστρατηγικής της θέσης στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Αυτό περιλαμβάνει στρατηγικές συμμαχίες και συνεργασίες με άλλες χώρες που έχουν κοινά συμφέροντα στην περιοχή. Επιπλέον, η Ελλάδα μπορεί να επιδιώξει διεθνή υποστήριξη και να αναπτύξει πολυμερείς προσεγγίσεις, προσπαθώντας να πείσει τη διεθνή κοινότητα για τη νομιμότητα των αξιώσεών της. Επίσης, η ενίσχυση των στρατηγικών σχέσεων της με τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις "ενεργειακές" τους πρωτοβουλίες μπορεί να αποτελέσει μέρος της στρατηγικής της⁷⁴.

74 Χ. Αντωνοπούλου, Ενέργεια και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Οικονομικοτεχνικοί Συσχετισμοί, Προϋποθέσεις Εκμετάλλευσης και Δημόσια Διαβούλευση, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας JeanMonnet, 2012

4. Οι Διαφορές Του Αιγαίου: Νομικές Και Πολιτικές Πτυχές

Οι ελληνοτουρκικές διαφορές εστιάζονται κυρίως στο Αιγαίο Πέλαγος, με τις τουρκικές διεκδικήσεις που πρωτοεμφανίστηκαν μετά το 1974. Οι τουρκικές αυτές διεκδικήσεις έχουν δημιουργήσει σημαντικές τάσεις έντασης μεταξύ των δύο χωρών και έχουν αφορήσει θέματα που αφορούν την ελληνική κυριαρχία σε διάφορες περιοχές του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στην Κύπρο το 1974, η Τουρκία κατέλαβε μέρος της βόρειας Κύπρου, προκαλώντας διεθνή αντιδράσεις και επηρεάζοντας τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Εκτός από την Κύπρο, η Τουρκία εξέφρασε διεκδικήσεις σε άλλες περιοχές του Αιγαίου, αμφισβητώντας τα ελληνικά χωρικά ύδατα και αναζητώντας νέα θαλάσσια σύνορα. Συγκεκριμένα, η Τουρκία αμφισβητεί τα δικαιώματα της Ελλάδας σε περιοχές όπως το Καστελόριζο, τα Δωδεκάνησα, και το Αιγαίο Πέλαγος γενικότερα. Τα εν λόγω ζητήματα είναι πολύπλοκα και συνδέονται με το διεθνές δίκαιο, το οποίο καθορίζει τα δικαιώματα των χωρών στη θάλασσα. Η συνεχιζόμενη αντιπαράθεση έχει δημιουργήσει προκλήσεις στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών και έχει αντίκτυπο στην περιοχή του Αιγαίου⁷⁵.

Η χαρακτηριστική τοποθέτηση του τουρκικού πολιτικού συστήματος προς την Ελλάδα καταδεικνύει ότι η Τουρκία δεν αποτελεί "εύκολο" γείτονα. Αυτή η πολιτική τοποθέτηση δεν περιορίζεται μόνο στη σημερινή περίοδο, αλλά έχει βαθιές ρίζες στην ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων και στη συνολική εξέλιξη του τουρκικού πολιτικού συστήματος. Οι διαφορές και οι εντάσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας διαμορφώνονται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των ιστορικών γεγονότων, των εδαφικών διεκδικήσεων, και των διαφορών στις πολιτικές προσανατολίσεις. Η συνολική τοποθέτηση του τουρκικού πολιτικού συστήματος ενισχύει αυτήν την πολυπλοκότητα. Οι προκλήσεις αναδεικνύονται από τη συνεχιζόμενη αντίθεση σε θέματα όπως η κυπριακή διάσταση, οι θαλάσσιες διαφορές, και η γενικότερη εξωτερική πολιτική. Η Τουρκία έχει εφαρμόσει μια εξωστρεφή πολιτική με επικεφαλής τον Τούρκο ηγέτη, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, η οποία έχει δημιουργήσει ερωτηματικά σχετικά με τις προθέσεις της χώρας σε διάφορες περιοχές. Οι παραπάνω παράγοντες καθιστούν την Τουρκία γείτονα που αντιμετωπίζεται με προσοχή και απαιτεί σταθερή διπλωματική προσέγγιση από την Ελλάδα και τους διεθνείς εταίρους.

75 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 763

4.1. Η αποστρατικοποίηση των νησιών του Αιγαίου

Ένα ακόμη ζήτημα έντασης είναι - όπως προαναφέρθηκε - το καθεστώς αποστρατικοποίησης των ελληνικών νησιών του Αιγαίου.

4.1.1 Ίμια- Γκρίζες Ζώνες

Η διαφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σχετικά με τα Ίμια αποτελεί ένα ακόμη επίμαχο ζήτημα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι Ίμια ανήκουν σε έναν ομάδα βραχονησίδων στο Αιγαίο, και η διεκδίκηση της κυριότητάς τους έχει προκαλέσει διαμάχες μεταξύ των δύο χωρών. Η διαμάχη ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1996, όταν ένα σύνολο από βραχονησίδες, μεταξύ των οποίων και οι Ίμια, καταλήφθηκαν από έναν συνδυασμό ελληνικών και τουρκικών στρατευμάτων. Η κατάληψη αυτή πυροδότησε έντονες διπλωματικές και στρατιωτικές αντιδράσεις μεταξύ των δύο χωρών. Ακολούθησε περίοδος εντατικών κρίσεων, μεταξύ άλλων και αεροπορικών επιχειρήσεων και συγκρούσεων. Η Ελλάδα και η Τουρκία διαπραγματεύονται επί μακρόν για την επίλυση αυτού του ζητήματος, αλλά η διαμάχη συνεχίζεται. Το θέμα των γκρίζων ζωνών αντιπροσωπεύει τις περιοχές με ακαθόριστα σύνορα στο Αιγαίο, όπου οι δύο χώρες διαφωνούν για την εκτεταμένη αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ) και τα χωρικά ύδατα. Η επίλυση αυτών των ζητημάτων απαιτεί δύσκολες διαπραγματεύσεις και αμοιβαίες συμβιβαστικές λύσεις⁷⁶.

Το περιστατικό των Ίμιων αποτελεί μια σημαντική στιγμή στην ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων, καθώς ήταν η πρώτη φορά μετά το 1923 που υπήρξε αμφισβήτηση της κυριαρχίας επί εδάφους. Το περιστατικό αυτό ανάγκασε τις δύο χώρες να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις στον τομέα της διεθνούς διπλωματίας και των σχέσεων ασφαλείας. Η Τουρκία προέβη σε αμφισβήτηση της κυριαρχίας των Ίμιων, αναπτύσσοντας επιχειρήματα που όμως αντικρούονται από ισχυρότερα ελληνικά νομικά επιχειρήματα. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει την αντίληψη της Τουρκίας για το διεθνές δίκαιο. Στόχος της Τουρκίας φαινόταν να είναι η επίτευξη μεγαλύτερων οικονομικών κερδών επί της διαφιλονικούμενης υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου.

Αυτή η προσέγγιση της Τουρκίας αναδεικνύει τις διαφορετικές αντιλήψεις των δύο χωρών όσον αφορά το διεθνές δίκαιο και τα δικαιώματα κυριαρχίας στο Αιγαίο.

76 Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 181

Αυτό έχει δημιουργήσει μια συνεχιζόμενη πηγή τάσης και διαμάχης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας⁷⁷.

4.1.2 Η Θέση Της Ελλάδας

Πριν από την κρίση των Ίμίων, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και η Τουρκία είχαν πραγματοποιήσει ορισμένα βήματα προς τη βελτίωση των σχέσεών τους. Ένα σημαντικό γεγονός σε αυτό το πλαίσιο ήταν η επικύρωση της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ της Τουρκίας και των κρατών μελών της ΕΕ. Η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης υπογράφηκε τον Δεκέμβριο του 1995 και επίσημα τέθηκε σε ισχύ στις αρχές του 1996. Αυτή η συμφωνία είχε ως στόχο τη δημιουργία μιας Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ της Τουρκίας και της ΕΕ, με σκοπό τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών και των υπηρεσιών μεταξύ τους. Η συμφωνία αυτή αποτελούσε μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας για τη βελτίωση των σχέσεων της Τουρκίας με την ΕΕ και ενισχυτικό κύριας πολιτικής, γνωστής ως η πολιτική της "Καλής Γειτονίας." Η συμφωνία τελωνειακής ένωσης προσέφερε οικονομικά οφέλη και προοπτικές ενσωμάτωσης της Τουρκίας στον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο. Το 1986 η Τουρκία προσπάθησε μέσα από την πρόθεση για ένταξη της στην Ε.Ε να αναθερμάνει τις σχέσεις τους, αλλά οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες έπειτα από την αρνητική απάντηση της Επιτροπής το 1989. Από την σύνοδο της Λισαβόνας το 1992 και σε όλες τις μετέπειτα συνόδους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, οι σχέσεις με την Τουρκία είχαν, θα έλεγε κανείς, θετική εξέλιξη καθώς υπήρχε η πρόθεση από τα μέλη της Ε.Ε να βελτιώσουν τις σχέσεις τους με την Τουρκία. Επιπλέον, μετά την κρίση των Ιμίων του 1996, η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πιο συγκεκριμένα των οργάνων της, υπήρξε διαφοροποιημένη και αποστασιοποιημένη. Πιο συγκεκριμένα, πρώτη αντέδρασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 7 Φεβρουαρίου 1996, όπου εξέφρασε την αλληλεγγύη της προς την Ελλάδα. Έπειτα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 14 Φεβρουαρίου 1996, όπου με ψήφισμά του δήλωνε, πως τα ελληνικά σύνορα είναι εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ τις ίδιες θέσεις ενστερνίστηκε και στις 19 Σεπτεμβρίου 1996 δίνοντας έμφαση στο σεβασμό των αρχών του διεθνούς δικαίου, ενώ έθετε και προϋποθέσεις για τη χρηματοδότηση της Τουρκίας. Το Φεβρουάριο του 1996 για πρώτη φορά το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων έπειτα από συζήτηση που έγινε,

77 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 240

κατέληξε σε ένα σχέδιο κειμένου το οποίο όμως δεν έγινε δεκτό από την βρετανική αντιπροσωπία με αποτέλεσμα να μην υιοθετηθεί τελικώς από το Συμβούλιο.

4.1.3 Η Θέση Της Τουρκίας

Η Τουρκία αμφισβητεί το Τουρκο – Ιταλικό πρωτόκολλο του 1932 βάσει του οποίου οριοθετήθηκε η γραμμή που χωρίζει τις ακτές της Ανατολίας με το Καστελόριζο και με τα Δωδεκάνησα αντίστοιχα, διότι οι οριοθετήσεις αυτές αφορούσαν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο και κατ' επέκταση δεν είναι δεσμευτικές για τα μέρη που τις έχουν επικυρώσει. Επιπρόσθετα ισχυρίζονται πως η μόνη αναφορά των Ιμίων βρίσκεται στη Συμφωνία του 1932 – όπου θεωρούνται Ιταλική περιοχή. Σύμφωνα με την Τουρκία οι νομικές διαδικασίες της Συμφωνίας δεν ολοκληρώθηκαν καθώς η διαδικασία ήταν λεκτική και έγινε έπειτα από ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των δύο χωρών – αλλά ούτε κυρώθηκε το κείμενο από την Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση. Σε συνέχεια, ως προς τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947, η τουρκική πλευρά αναφέρει ότι δεν υφίσταται θέμα ισχύος εξαιτίας της εγγύτερης θέσης των νησιών στην Τουρκία καθώς και εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί από την πλευρά της Ελλάδας κάποια πράξης απόδειξης της κυριαρχίας της.

4.2. Κριτική Στο Ελσίνκι: Η Πρόσληψη Της Τουρκίας Ως Χώρας «Μη Ευρωπαϊκής»

Οι κοινωνικοί επιστήμονες χαρακτηρίζουν την Τουρκία ως μια χώρα που αντιστέκεται στα δυτικά και ευρωπαϊκά πρότυπα, και η επίτευξη συμφωνίας μαζί της θεωρείται πρόκληση. Η Στρατηγική του Ελσίνκι, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 1999, αναφέρεται στις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. Σύμφωνα με αυτήν τη στρατηγική, η Τουρκία θα αντιμετωπιστεί ως υποψήφια χώρα για προσχώρηση στην ΕΕ, και θα πρέπει να υλοποιήσει ορισμένες μεταρρυθμίσεις για να πληροί τα κριτήρια προσχώρησης. Ωστόσο, παρά τις θετικές προοπτικές προσχώρησης, υπήρχε κριτική και ανησυχία σχετικά με τη στάση της Τουρκίας, ειδικά όσον αφορά στα θέματα του Αιγαίου και της Κύπρου. Η αντίληψη πως η Τουρκία δεν είχε την πρόθεση να πλησιάσει την ΕΕ, καθώς και ο χαρακτηρισμός της ως χώρας που δεν συμμορφώνεται πλήρως με τις δυτικές αξίες, οδήγησαν σε έντονη κριτική για την στρατηγική του Ελσίνκι. Ενώ οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 1999 σχετικά με την Κύπρο ήταν θετικές, υπήρξαν υποχωρήσεις σε θέματα που αφορούν το Αιγαίο, κάτι που προκάλεσε ανησυχίες και διάφορες αντιδράσεις από πλευράς Ελλάδας και άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Αρχικά, στο πλαίσιο της συζήτησης, τέθηκαν στο τραπέζι διάφορα θέματα που υπερέβαιναν την απλή συζήτηση για την υφαλοκρηπίδα. Τα εν λόγω ζητήματα μπορεί να περιλαμβάνουν ακόμα και θέματα που σχετίζονται με την κυριαρχία και την άμυνα. Κατόπιν, ως αποδεκτός μηχανισμός επίλυσης αυτών των θεμάτων προέκυψε ο διμερής διάλογος. Ο διμερής διάλογος αναδείχθηκε ως μέσο που μπορεί να εξυπηρετήσει την επίλυση των διαφορών και την επίτευξη συμφωνιών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτός ο μηχανισμός αντιπροσώπευε μια σαφή επιθυμία της Τουρκίας για εποικοδομητικό διάλογο και συνεργασία, πέραν των συγκεκριμένων θεμάτων που συζητούνταν αρχικά⁷⁸. Η προετοιμασία αυτή συμπεριλάμβανε μια προσπάθεια θετικής αποδοχής του "άλλου", εφαρμόζοντας τη διαδικασία του εξωραϊσμού και προσπαθώντας να εξαφανίσει τα τουρκικά χαρακτηριστικά από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Σκοπός ήταν η σύγχυση του εθνικισμού με τον πατριωτισμό και η αποδόμηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας⁷⁹.

78 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 761 161
79 Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ.541

5. Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σχέσεις

Οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 1959, μια περίοδο που συνέπεσε με την υποβολή του αιτήματος ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1963, η Τουρκία υπέγραψε τη Συμφωνία Σύνδεσης, ένα σημαντικό βήμα που είχε ως στόχο την ενίσχυση των σχέσεων της με την ΕΕ.. Το Νοέμβριο του 1970, υπεγράφη ένα πρόσθετο πρωτόκολλο, το οποίο καθόρισε τους όρους για την υποψηφιότητα της Τουρκίας για την τελωνειακή ένωση με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Αυτό το πρωτόκολλο αποτελούσε ένα βήμα προς την ενίσχυση των οικονομικών δεσμών μεταξύ των δύο πλευρών, προωθώντας τη στενότερη συνεργασία και εμπορικές σχέσεις.

Οι πρώιμες συμφωνίες μεταξύ της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντικατοπτρίζουν τις αρχικές προσπάθειες της Τουρκίας για ολοκλήρωση με την ΕΕ και τη σταδιακή εξέλιξη των σχέσεων τους κατά τη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών. Ωστόσο, αυτή η πορεία διακόπηκε από το στρατιωτικό πραξικόπημα του Σεπτεμβρίου 1980. Το στρατιωτικό πραξικόπημα είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή της προοπτικής ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Παρόλα αυτά, η απομόνωση της χώρας ελαφρύνθηκε το 1983, ενώ σταδιακά αρθρώθηκαν τα εμπορικά εμπόδια. Παρά την προσπάθεια πλήρους ένταξης που κατέβαλε ο Τουργούτ Οζάλ το 1989, αυτή απορρίφθηκε, κυρίως λόγω του οικονομικού χάσματος και της έλλειψης σεβασμού προς τις μειονότητες. Επιπλέον, παρέμειναν ανεκπλήρωτες οι προϋποθέσεις για την ένταξη μιας δημοκρατικής χώρας, επιδεικνύοντας την ανάγκη για περαιτέρω προσαρμογές και εκσυγχρονισμό.

5.1 Η Θέση Της Ελλάδας Στις Σχέσεις ΕΕ – Τουρκίας

Οι πολιτικές επιλογές της Ελλάδας σχετικά με τις σχέσεις της με την Τουρκία και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εξελιχθεί με βάση τα αναλυτικά εργαλεία του φιλελευθερισμού, με στόχο να κατανοηθεί η μεταβολή της πολιτικής τακτικής υπέρ της ένταξης της Τουρκίας. Η υιοθέτηση αυτών των εργαλείων αντανάκλα την προσπάθεια να δοθεί έμφαση στις αρχές του ελεύθερου εμπορίου, της ελευθερίας και της συνεργασίας ως βασικούς πυλώνες της διαπραγμάτευσης και της ειρηνικής συνύπαρξης. Η βελτίωση των σχέσεων με την Τουρκία επηρέασε πολλούς τομείς και παράγοντες στην ελληνική κοινωνία. Επιχειρηματίες είχαν το κίνητρο να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους σχέσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις εργάστηκαν για την προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας, ενώ

ακαδημαϊκοί και δημοσιογράφοι συνέβαλαν στη δημιουργία μιας κλίμακας ενημέρωσης και κατανόησης μεταξύ των δύο χωρών. Αυτές οι προσπάθειες αναδεικνύουν τη σημασία της συμμετοχής διαφόρων κοινωνικών τάσεων στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, καθιστώντας σαφές ότι οι σχέσεις μεταξύ χωρών δεν περιορίζονται μόνο στον επίσημο πολιτικό διάλογο, αλλά επηρεάζονται επίσης από τις προσωπικές, επιχειρηματικές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Παρά τον σημαντικό ρόλο της στρατιωτικής ηγεσίας στην Τουρκία, οι πολιτικές των δύο χωρών επηρεάστηκαν από τις κοινωνίες τους. Κατά τη διαδικασία ένταξης της στην ΕΕ, η Ελλάδα ανέλαβε το πολιτικό κόστος του βέτο, θεωρούμενη ως εμπόδιο. Η απόφαση της Ελλάδας να καταργήσει το βέτο της δεν σημαίνει απαραίτητα μια ουσιαστική αλλαγή στις προσωπικές απόψεις της χώρας ως προς το ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας. Αντίθετα, αντιπροσωπεύει μια στρατηγική προσαρμογή από μέρους της Ελλάδας, καθώς αντιλήφθηκε ότι δεν μπορούσε πλέον να υποστηρίξει μόνη της το βάρος της αντίστασης κατά των ευρωτουρκικών σχέσεων. Παρά το γεγονός ότι υπήρχαν και άλλες χώρες που αντιτίθενται στην ένταξη της Τουρκίας, η Ελλάδα αναγκάστηκε να αναθεωρήσει τη στάση της για να μην επιβαρύνει περισσότερο τις σχέσεις της με την Τουρκία. Η αντίληψη αυτή εκφράζει τη συνειδητοποίηση ότι η επίλυση των διαφορών και η προαγωγή της συνεργασίας στην περιοχή απαιτούν συντονισμένες προσπάθειες και την αποφυγή μονομερών δράσεων που θα μπορούσαν να επιδεινώσουν την κατάσταση. Επιπλέον, ο δρόμος προς την ένταξη θα είναι περίπλοκος λόγω της απόστασης από τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, σημειώνεται ότι η Τουρκία, εάν υιοθετήσει αυτά τα κριτήρια, θα ωφεληθεί επίσης, δημιουργώντας μια γειτονική σχέση με μια δημοκρατική χώρα που σέβεται τους διεθνείς κανόνες.

5.2 Ε.Ε. – Μονόδρομος Στην Επίλυση Ελληνοτουρκικών Θεμάτων

Η εξωτερική πολιτική μιας χώρας είναι ένα εξαιρετικά πολύπλοκο πεδίο, επηρεασμένο από διάφορους παράγοντες που συνδυάζονται για να διαμορφώσουν τις στρατηγικές και τα κίνητρα της. Αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνουν οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις, καθώς και προσπάθειες για την ενίσχυση της εσωτερικής σταθερότητας και ανάπτυξης. Στην περίπτωση της Τουρκίας, η εξωτερική πολιτική της έχει έναν ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα στη σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η προσπάθειά της να πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης για ένταξη στην ΕΕ αντιπροσωπεύει κατά βάση την επιθυμία της να ενισχύσει τη δημοκρατία της. Η έννοια της δημοκρατικής

ειρήνης αντιπροσωπεύει μια βαθιά ριζωμένη άποψη στις διεθνείς σχέσεις. Πρόκειται για την ιδέα ότι δημοκρατικές κοινωνίες τείνουν να συνεργάζονται και να αποφεύγουν τις συγκρούσεις, ενώ η δημοκρατική διαδικασία είναι αυτή που διαμορφώνει τις προτιμήσεις και τις αποφάσεις μιας κοινωνίας. Στην περίπτωση της Τουρκίας, η επιδίωξη της δημοκρατικής ειρήνης μέσω της εκπλήρωσης των κριτηρίων της ΕΕ αντικατοπτρίζει την προσπάθειά της να επιτύχει μια σταθερή, δημοκρατική και ειρηνική θέση στο διεθνές σκηνικό⁸⁰. Βασική αρχή της είναι πως τα δημοκρατικά κράτη δεν πολεμούν μεταξύ τους. Δεύτερη βασική αρχή είναι ότι τα δημοκρατικά κράτη επιλύουν τις μεταξύ τους διαφορές ειρηνικά σε αντίθεση με άλλες ομάδες κρατών. Οι απόψεις των υποστηρικτών της δημοκρατικής ειρήνης συνήθως χωρίζονται σε 3 κατηγορίες. Σύμφωνα με την πρώτη, οι δημοκρατικοί θεσμοί θέτουν περιορισμούς σχετικά με την ικανότητα των ηγετών να πολεμούν με άλλες δημοκρατίες ή απλά να τους αποτρέπει να επιλέγουν τον πόλεμο. Επιπλέον οι κανόνες διανέμονται από τα δημοκρατικά κράτη αναγκάζοντάς τα να βλέπει το ένα το άλλο ως ειρηνικό και ακίνδυνο και τέλος η δημοκρατία τείνει να προωθήσει την οικονομική αλληλεξάρτηση, η οποία μειώνει την πιθανότητα του πολέμου⁸¹. Οι απόψεις για τη δημοκρατική ειρήνη μπορούν να είναι ζωτικής σημασίας για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, καθώς επηρεάζουν σημαντικά τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, υπό το πρίσμα της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθώς και η Ελλάδα και η Τουρκία είναι δημοκρατίες, η κοινή βάση στις αξίες αυτές μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση των προκλήσεων και να προάγει την αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η δημοκρατική φύση των δύο χωρών δημιουργεί ένα κοινό έδαφος για διαπραγματεύσεις και συνεργασία. Η οικονομική ανάπτυξη και η ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων μπορεί να προκύψει από την καλύτερη κατανόηση των αναγκών και των προοπτικών της κάθε χώρας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με το ιστορικό της, μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα για το πώς η συνεργασία μπορεί να ξεπεράσει παλαιότερες αντιπαλότητες. Η συνεχής διαλειτουργία μεταξύ Γερμανίας και Γαλλίας, παρά το ιστορικό τους παρελθόν, αναδεικνύει πώς η στενή συνεργασία και ο διάλογος μπορούν να οδηγήσουν σε ενοποίηση και ειρήνη σε μια περιοχή. Η ΕΕ μπορεί να αποτελέσει μεσολαβητικό φορέα για την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, προσφέροντας παράδειγμα και υποστηρίζοντας τη δημοκρατική διαδικασία και την ειρηνική συνύπαρξη στην περιοχή.

80 RAND Publications, the democratic peace idea σελ.147 – 150.

81 RAND Publications, the democratic peace idea σελ.147 – 150.

5.3 Τουρκία και ΕΕ

Σε απάντηση του αιτήματος της Τουρκίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε το 1998 τις πρώτες επιχειρησιακές της προτάσεις. Οι προτάσεις αυτές περιλάμβαναν τα κάτωθι βασικά στοιχεία⁸²:

- ανάπτυξη των δυνατοτήτων
- εμβάθυνση τελωνειακής ένωσης
- εφαρμογή χρηματοδοτικής συνεργασίας
- προσέγγιση νομοθεσιών
- συμμετοχή, σε προγράμματα

Οι προτάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή καταδεικνύουν τη βούληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να θέσει σε εφαρμογή στρατηγική, προετοιμασίας ένταξης της Τουρκίας. Η Επιτροπή αναφέρει τους τομείς που έχουν προτεραιότητα όσον αφορά τη συνεργασία στη βιομηχανία, σε επενδύσεις στη γεωργία και στη βελτίωση της λειτουργίας της τελωνειακής ένωσης. Η εφαρμογή της χρηματοδοτικής συνεργασίας αποτελεί στοιχείο της στρατηγικής που πρότεινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου, δίνοντας έμφαση στην απόλυτη ανάγκη έγκρισης από το Συμβούλιο του χρηματοδοτικού κανονισμού που αφορά την ειδική δράση για την Τουρκία, η οποία θα μπορούσε να κάνει δυνατή την εφαρμογή σφαιρικής και συνεκτικής στρατηγικής υπέρ της.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ορισμένοι τομείς αποκλείστηκαν από τις προτάσεις εξαιτίας κυρίως των αντιδράσεων Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αφορούν σε θέματα όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών. Αργότερα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ εξέφρασε την ικανοποίησή του για τις προτάσεις της Επιτροπής. Η Τουρκική Κυβέρνηση, με την προθυμία της να επαναλάβει τον διάλογο, κατεύθυνε τον προσανατολισμό της για τις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω ενός εγγράφου που υπέβαλε στο Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 23 Ιουλίου 1998. Αυτό το έγγραφο καθορίζει τη θέση της Τουρκίας όσον αφορά τις επιθυμητές σχέσεις με την ΕΕ, ανταποκρινόμενη στην πρόσκληση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Κάρντιφ. Στο εν λόγω έγγραφο, υπογραμμίζεται η βάση των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας στη Συμφωνία της Άγκυρας του 1963. Σύμφωνα με αυτήν, προβλεπόταν η σταδιακή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, με την απόκτηση καθεστώτος Κράτους - Μέλους ως τελικό

82 COM-1998-124 τελ

στόχο. Επιπρόσθετα, το εν λόγω έγγραφο αναφέρει ότι η Τουρκία εξαιρέθηκε από τη στρατηγική εντάξεως που εφαρμόστηκε για άλλα υποψήφια κράτη. Η αναγνώριση της Συμφωνίας της Άγκυρας και η επισήμανση της ξεχωριστής θέσης της Τουρκίας στην εν λόγω διαδικασία εντάξεως αντικατοπτρίζει την προσπάθεια της χώρας να προωθήσει τις σχέσεις της με την ΕΕ, ενώ παράλληλα αναφέρει την εξαίρεσή της από ορισμένες πτυχές της διαδικασίας που εφαρμόζονται σε άλλες υποψήφιες χώρες. Παρά τις "ορισμένες θετικές εξελίξεις", το Συμβούλιο του Κάρντιφ δεν κατάφερε να καταργήσει αυτήν την "διάκριση". Σύμφωνα με τις τουρκικές αρχές, προτάθηκε η ανάπτυξη μιας στρατηγικής εντάξεως πέρα από αυτήν που προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή εν γένει. Στις 13 Οκτωβρίου 1999, η Επιτροπή παρουσίασε τη δεύτερη περιοδική έκθεση σχετικά με τις προόδους της Τουρκίας προς την προσχώρηση, επισημαίνοντας σοβαρά κενά, κυρίως στα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης, καλώντας ταυτόχρονα την Τουρκία να παρουσιάσει ένα εθνικό πρόγραμμα που να αφορά στην υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου.

5.4 Προοδευτική Ανάπτυξη Του Δικαίου Της Θάλασσας – Οριοθετήσεις

Οι συμφωνίες οριοθέτησης, οι διεθνείς συνδιασκέψεις, οι αποφάσεις κλπ., αντιπροσωπεύουν ένα πλούσιο σύνολο αποδεικτικών στοιχείων που υπερβαίνει την απαραίτητη ποσότητα για τη δημιουργία ευρέως αποδεκτών διεθνών κανόνων δικαίου. Οι συμφωνίες για τον θαλάσσιο χώρο αντικατοπτρίζουν την πρακτική των κρατών όσον αφορά την οριοθέτηση των συνόρων μεταξύ τους. Η συστηματική πρακτική των κρατών γύρω από την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα μετά το 1940, όπου κράτη προχώρησαν σε εκτεταμένες διακηρύξεις για υφαλοκρηπίδα και αποκλειστικές οικονομικές ζώνες. Η διακήρυξη Truman του 1945 αντιστάθμισε την πρακτική αυτή. Αν και πάνω από 130 σύνορα έχουν ήδη οριοθετηθεί, πολλά παραμένουν ανεπίλυτα. Περισσότεροι από 130 τέτοιου είδους κανονισμοί έχουν συναφθεί και συνεχίζονται να συνάπτονται νέοι. Επιπλέον, αρκετές διαφορές έχουν υποβληθεί για επίλυση σε διεθνή δικαστήρια και επιτροπές, αναδεικνύοντας την ανάγκη για οργανωμένες διαδικασίες και κανόνες σε αυτόν τον τομέα. Η επίδραση των πολιτικών παραγόντων στην απόφαση εάν ένα θαλάσσιο σύνορο θα υποβληθεί σε διαπραγμάτευση ή θα ανατεθεί στην επίλυση από δικαστήριο αναδεικνύεται ως κρίσιμη. Ωστόσο, δεν υπάρχουν αποδείξεις που να υποδεικνύουν ότι τα δικαστήρια λαμβάνουν υπόψη πολιτικούς παράγοντες κατά την οριοθέτηση. Οι ιστορικοί παράγοντες μπορούν να

επηρεάσουν τα σύνορα που έχουν επιλυθεί και εκείνα που είναι υπό διαπραγμάτευση. Κατά τον καθορισμό των συνόρων, οι γεωλογικοί και γεωμορφολογικοί παράγοντες λαμβάνονται υπόψη στο ένα τρίτο των περιπτώσεων, ενώ σε περίπου τα δύο τρίτα παραβλέπονται. Στην πραγματικότητα η δυσκαμψία του ρόλου των γεωγραφικών θεωρήσεων σε συμφωνίες οριοθέτησης είναι προφανής, κυρίως εξαιτίας της δυνατότητας των κυβερνήσεων να συμφωνήσουν σε εκείνη τη γραμμή που θεωρούν ικανοποιητική και να βασίσουν τη συμφωνία σε οποιαδήποτε θεώρηση θεωρούν αρμόζουσα – ανά περίπτωση. Ο κύριος ρόλος των γεωγραφικών θεωρήσεων σε συμφωνίες οριοθέτησης οι οποίες βασίζονται σε ίση απόσταση είναι προφανής, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αποτελούν έναν από τους πολλούς παράγοντες που συνήθως λαμβάνονται υπόψη. Όταν αναλύουμε την οριοθέτηση μεταξύ αντικειμένων, όπως ακτών, που έχουν παρόμοια μορφολογία και μήκος, παρατηρείται σαφής τάση προς την υιοθέτηση λύσεων ίσης απόστασης ή οιωνοί ίσης απόστασης. Σε περιπτώσεις όπου οι ακτές είναι παράλληλες και έχουν συγκρίσιμη μορφολογία και μήκος, είναι συνηθισμένο να χρησιμοποιούνται λύσεις που διατηρούν ισορροπία και ομοιότητα στις αποστάσεις μεταξύ τους. Η αρχή της ίσης απόστασης συχνά εφαρμόζεται ώστε να μπορέσει να εξασφαλίσει δίκαιες και ισορροπημένες λύσεις στην οριοθέτηση. Ωστόσο σε αντίθετες περιπτώσεις, όταν τα αντικείμενα έχουν διαφορετική μορφολογία και μήκος, οι λύσεις είναι σχεδόν βέβαιο ότι μπορεί να ποικίλλουν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, εκτός από τις λύσεις που βασίζονται στην ίση απόσταση, ενδέχεται να εμφανίζονται και λύσεις που επιλύουν το πρόβλημα με βάση άλλες παραμέτρους, πιθανόν λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές χαρακτηριστικές γεωμετρικές ιδιότητες των αντικειμένων. Κατά συνέπεια, η επιλογή της κατάλληλης λύσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των αντικειμένων που υπόκεινται στην οριοθέτηση, προσφέροντας ένα εύρος επιλογών για την επίλυση του προβλήματος. Συχνά, μεταξύ παρακείμενων ακτών που έχουν παρόμοια μορφολογία και μήκος, παρατηρείται η χρήση οριοθέτησης ίσης απόστασης, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί είτε στενά παράλληλα με τη γενική κατεύθυνση της ακτής είτε ως μία κατακόρυφη γραμμή επί της ακτής. Ωστόσο, κάποια σύνορα χαράσσονται κατά μήκος μιας παράλληλης της τομής του εδαφικού συνόρου με την ακτή, αποκλίνοντας συνήθως από την ίση απόσταση. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η ποικιλία των στοιχείων που ανακύπτουν από τις πρακτικές των κρατών εξακολουθεί να μην οδηγεί στη διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου κανόνα.

Σημειώνεται ότι στη βάση της πολυπλοκότητας της πραγματικότητας, δεν υπάρχει ασφαλής κανόνας / νόρμα που να επιτρέπει την προβλεψιμότητα ή και τον καθορισμό ενός θαλάσσιου συνόρου. Από την ανάλυση προκύπτει ότι, παραβλέποντας τις νομικές τάσεις, η πρακτική των κρατών έχει καθιερώσει την ίση απόσταση ως κύριο κριτήριο οριοθέτησης. Η ανεπαρκής ανάπτυξη και συστηματοποίηση του δικαίου της οριοθέτησης, τουλάχιστον στον χώρο της πρακτικής των κρατών, μπορεί να απορρέει από διάφορους και ποικίλους παράγοντες, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται οι κάτωθι περιγραφόμενοι:

- ✓ Έλλειψη Συστηματοποίησης: Οι διαπραγματευτές κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνιών οριοθέτησης ενδέχεται να μην είχαν επίγνωση ή καθοδήγηση σχετικά με την υπάρχουσα πρακτική σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη συστηματοποίησης και κοινού πλαισίου για την επίλυση των διαφορών.
- ✓ Ελλιπής Εφαρμογή Κανόνων: Οι κανόνες και οι αρχές της οριοθέτησης μπορεί να υπάρχουν, αλλά η ανεπαρκής εφαρμογή τους μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη ισχύος ή δέσμευσης από τα κράτη.
- ✓ Πολυπλοκότητα των Υποθέσεων: Οι υποθέσεις οριοθέτησης μπορεί να είναι υπέρ το δέον πολύπλοκες και να εμπλέκουν πολλούς και ανεξάρτητους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων γεωγραφικών, οικονομικών και πολιτικών πτυχών. Η πολυπλοκότητα αυτή ενδέχεται να δυσκολεύει ή και να αποκλείει τη διαμόρφωση ομοιόμορφων διεθνών κανόνων.
- ✓ Εθνικά Συμφέροντα: Τα εθνικά συμφέροντα και οι γεωπολιτικές σκοπιμότητες μπορεί να επηρεάζουν την προθυμία κρατών να ακολουθήσουν κοινούς διεθνείς κανόνες στην οριοθέτηση.

Για να αντιμετωπιστεί αυτή η ελλιπής ανάπτυξη, θα μπορούσε να είναι απαραίτητη η ενίσχυση της επίγνωσης των διαπραγματευτών, η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και η εφαρμογή συστηματικών κανόνων που θα διευκολύνουν την αποτελεσματική οριοθέτηση μεταξύ κρατών. Η βέλτιστη επιλογή της κατάλληλης μεθόδου για τη μετατροπή των σχετικών γεωγραφικών και άλλων περιστάσεων σε μια συγκεκριμένη γραμμή στο δίκαιο της θαλάσσιας οριοθέτησης αποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα που αντιμετωπίζουν όσοι λαμβάνουν αποφάσεις σε αυτό τον τομέα. Αυτό συμβαίνει διότι εμπλέκονται πολλοί παράγοντες και παράμετροι,

και η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου πρέπει να ληφθεί υπόψη σε συνδυασμό με τις συγκεκριμένες συνθήκες της κάθε περίπτωσης. Ορισμένοι από τους παράγοντες που δυσκολεύουν την επιλογή αυτή περιλαμβάνουν:

- Γεωγραφική Πολυπλοκότητα: Οι θαλάσσιες περιοχές συχνά χαρακτηρίζονται από πολύπλοκη γεωγραφία, με ποικιλόμορφες ακτές, νησιά, και υφάλους, που χαρακτηρίζουν εκάστη περιοχή. Η επιλογή μιας γραμμής που να αντικατοπτρίζει δίκαια τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά είναι προκλητική ή τουλάχιστον προβληματική.
- Διαφορετικές Σχολές Σκέψης: Υπάρχουν διάφορες σχολές σκέψης και προσεγγίσεις όσον αφορά τη θαλάσσια οριοθέτηση, π.χ., αρχή της ίσης απόστασης, εξισορρόπηση συμφερόντων, ιστορικές διεκδικήσεις. Η σύγκλιση σε μια κοινή κατεύθυνση μπορεί να είναι δύσκολη, η επίτευξη ωστόσο δύναται να δημιουργήσει ουσιαστικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες.
- Πολιτική Ευαισθησία: Η θαλάσσια οριοθέτηση συνδέεται συχνά με πολιτικά και εθνικά συμφέροντα, καθιστώντας την επιλογή της μεθόδου πιο πολύπλοκη λόγω της πιθανής επίδρασης στις διμερείς σχέσεις.
- Εξωτερική Επιρροή: Ορισμένες περιοχές μπορεί να υπόκεινται σε επιρροές από τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς, προσθέτοντας περισσότερη πολυπλοκότητα στην ήδη πολύπλοκη διαδικασία.

Για να επιλυθούν αυτά τα ζητήματα, η διαδικασία θα πρέπει να βασίζεται σε δίκαιες, διαφανείς και διαπραγματεύσιμες αρχές, προκειμένου να επιτευχθεί συναίνεση και διαρκής επίλυση των διαφορών. Καταλήγουμε συνεπώς, σε μία γενικευμένη χρήση της αρχής της ίσης απόστασης. Η εν λόγω αρχή αρχικά παρατηρήθηκε στην περίπτωση των αντικείμενων ακτών, αλλά και στο 1/3 των περιπτώσεων παρακείμενων. Σημειώνεται ότι στην πλειονότητα των εν λόγω συμφωνιών η ίση απόσταση είναι γεγονός ότι κατείχε τον κύριο, βασικό και ουσιαστικό ρόλο στο πλαίσιο της ανάπτυξης μιας γραμμής ή στην θέση της γραμμής που εν τέλει υιοθετήθηκε από κοινού από τις αντικρουόμενες πλευρές. Γενικότερα, το σύνολο των τεχνικών ίσης απόστασης προτείνουν μια μικρή ποικιλία αποδεκτών και από κοινού λύσεων, ενώ μέσω της διαπραγμάτευσης τα ενδιαφερόμενα κράτη απαιτούντο όχι μόνο να αξιολογήσουν, αλλά και εξετάσουν την γεωγραφία της ακτογραμμής.

Η έννοια της ίσης απόστασης μπορεί να ληφθεί υπόψη ως το πραγματικό θεμέλιο για τον καθορισμό της γραμμής οριοθέτησης σε πολλές περιπτώσεις, είτε χρησιμοποιώντας την ίδια την έννοια είτε προσαρμόζοντάς την στη βάση της εκάστοτε κατάστασης. Είναι γεγονός ότι σε περιπτώσεις οριοθέτησης μεταξύ μικρών νησιών, η γραμμή ίσης απόστασης φαίνεται ικανή ώστε να προσφέρει μια ευέλικτη λύση – ευρέως αποδεκτή. Ωστόσο σε περιπτώσεις συμμετρικά επίπεδων ακτών γειτονικών κρατών, που έχουν παρόμοια κατεύθυνση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε μια γραμμή ίσης απόστασης είτε μια κάθετη γραμμή προς τη γενική κατεύθυνση της ακτής (η οποία, στην πράξη, αντιπροσωπεύει μια τροποποιημένη γραμμή ίσης απόστασης προκειμένου να αγνοήσει τις ανωμαλίες της ακτής). Άρα, η χρήση της έννοιας ίσης απόστασης ή παρεμφερούς αρχής, όταν η επιθυμία για συμφωνία υπερέχει της μέγιστης ενίσχυσης των ισχυρισμών, είναι στην ουσία της δυνατή, ενώ ισχύει ειδικότερα όταν φυσικοί πόροι ή ειδικές περιοχές δεν είναι κρίσιμοι, ενώ και τα χαρακτηριστικά της ακτής επιτρέπουν τη δίκαιη επίλυση με διαχωρισμό συγκρούσεων.

Σε άλλες περιπτώσεις, η χρήση της ίσης απόστασης δεν υποδηλώνει απαραίτητα έντονο πολιτικό ενδιαφέρον για συμφωνία από μία ή και τις δύο πλευρές, ενώ παράλληλα και η μη χρήση της δεν σημαίνει αναγκαστικά έλλειψη κυρίαρχου πολιτικού ενδιαφέροντος για πιθανή συμφωνία, από τουλάχιστον ένα από τα εμπλεκόμενα μέρη. Στις περιπτώσεις αυτές το ερώτημα της δίκαιης οριοθέτησης είναι πολύ περισσότερο σύνθετο, σε τέτοιο σημείο που η ίση απόσταση είναι δυνατή να συνιστά ουσιαστική νίκη (πολιτική ή / κι γεωγραφική) για το ένα μέρος και ήττα (αντίστοιχα) για το άλλο.

Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός των περιπτώσεων συμφωνιών ίσης απόστασης καθώς και της ευκολίας σύναψής τους, σε αντίθεση με πιο δύσκολες / σύνθετες περιπτώσεις που περιλάμβαναν ισχυρισμούς ειδικών περιστάσεων.

Η ανάλυση αποκαλύπτει ουσιαστικά ότι η επιλογή της γραμμής ίσης απόστασης στην πρακτική των κρατών προέκυψε μέσα από λεπτομερή έρευνα ποικίλων παραγόντων όπως γεωγραφικά, ιστορικά, οικονομικά, πολιτικά, κλπ. στοιχεία. Το σύνολο αυτών των παραγόντων αποτέλεσαν τη βάση για την επιχειρηματολογία του Δικαστηρίου κατά τη διαδικασία οριοθέτησης. Η επιλογή της γραμμής ίσης απόστασης ολοκληρώνεται μετά από προσεκτικό έλεγχο, καθώς κρίνεται ότι αυτή προάγει ένα επεικές αποτέλεσμα και εξυπηρετεί μια δίκαιη επίλυση. Οι παράγοντες αυτοί κρίθηκαν ως κρίσιμοι διότι συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας

στρατηγικής, είτε πολιτικής είτε δικαστικής, η οποία προωθεί τη δικαιοσύνη και την επίλυση των συγκρούσεων δια μέσου της ειρηνικής οδού. Η αναγνώριση της σημασίας αυτών των παραγόντων υπογραμμίζει τη συνολική προσέγγιση που ακολουθήθηκε, προσανατολισμένη προς τη δημιουργία ενός πλαισίου ικανού να προωθεί διαχρονικά την ειρηνική επίλυση των διαφορών και να ενισχύει τη δικαιοσύνη.

Από την άλλη πλευρά, το σύνολο των δυσκολιών και των ιδιαιτεροτήτων κάθε υπόθεσης που κατέληξε σε δικαστηριακή επίλυση δικαιολόγησε την ανάγκη για αναγνώριση μιας αρχής επιείκειας. Η προαναφερθείσα προσέγγιση ακολουθήθηκε με τελικό σκοπό να επιτευχθεί μια ουσιαστική και ισχυρή συμφωνία που θα ικανοποιεί, έστω και μερικώς, τα αιτήματα των αντιδίκων. Αυτό ενισχύει την ιδέα ότι η δικαστική διαδικασία προσανατολίζεται προς την επίλυση των συγκρούσεων με μια συνεργατική προσέγγιση, προσδοκώντας στη δημιουργία μιας συναινετικής βάσης που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες και των δύο πλευρών. Η νομολογία, σε συνδυασμό με την πρακτική, αναμένεται να παρέχει μια πιο συνεπή προσέγγιση στα ζητήματα οριοθέτησης, οδηγώντας έτσι σε μια πιο στέρεη βάση για το εθνικό δίκαιο. Αυτή η στρατηγική προσδοκά και δύναται να διαμορφώσει μια πολιτική ή και δικαστική προσέγγιση που θα ενισχύει τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα των από κοινού αποφάσεων σχετικά με τη θαλάσσια οριοθέτηση, προωθώντας την δικαιοσύνη και επιδιώκοντας την επίλυση ή και πρόληψη των πιθανών συγκρούσεων (μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών) με απώτερο στόχο την εγκαθίδρυση και διατήρηση της ειρήνης.

Συμπεράσματα

Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις στο διεθνές δίκαιο, ειδικά όσον αφορά τις διαφορές στο Αιγαίο και την ΑΟΖ (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη), έχουν αντιμετωπιστεί με διάφορους τρόπους και μεθόδους. Κάτωθι παρατίθενται μερικά ουσιαστικά και κρίσιμα συμπεράσματα από τη λεπτομερή μελέτη / ανάλυση αυτού του ζητήματος που προηγήθηκε:

1. **Ανάγκη Διμερούς Διάλογου:** Ο διμερής διάλογος αναδεικνύεται ως απαραίτητο, ουσιαστικό και κρίσιμο μέσο επίλυσης των διαφορών. Οι δύο χώρες φαίνεται να έχουν επιλέξει την άμεση διαπραγμάτευση για την επίλυση των ζητημάτων, παρότι αυτό δεν έχει πάντα οδηγήσει σε μόνιμες λύσεις.
2. **Σημασία Διεθνούς Δικαίου:** Η επίλυση των διαφορών θα πρέπει να βασίζεται στις αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, με έμφαση του Δικαίου της Θάλασσας. Η ανάγκη σεβασμού των διεθνών κανόνων και συνθηκών είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση δίκαιων και βιώσιμων λύσεων.
3. **Εμπλοκή Ευρωπαϊκής Ένωσης:** Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επίλυση των διαφορών, ενθαρρύνοντας τη ειρηνική διευθέτηση μέσω της προώθησης διμερούς συνεργασίας στη βάση διήμερους δικαίου.
4. **Ανάγκη Προώθησης της Συνεργασίας** σε όλους του τομείς με στόχο την ειρηνική συνύπαρξη στον κοινό θαλάσσιο χώρο.

Βιβλιογραφία

Allott P. "Mare Nostrum: A New International Law of the Sea", The American Journal of International Law, Vol. 86, No. 4 (1992), σ. 764-787, σ. 766

Deutsch, M. (1991). Subjective Features of conflict Resolution, R. Varymen, New Directions in Conflict theory: Conflict Resolution and Conflict Transformation. London: Sage, σελ. 31

Geng,J. "The Legality of Foreign Military Activities in the Exclusive Economic Zone under UNCLOS", Merkourios. Utrecht Journal of International and European Law, Vol. 28/No. 74 (2012),σ. 22-30, σ. 23-24.).

Jellinek G. (1921). Allgemeine Staatslehre, 3 . Auflage, Berlin, σελ. 394 επ .

Lehto M., "Restrictions on Military Activities in the Baltic Sea. A Basis for a Regional Regime", Finnish YB Int'l L 2 (1991), σ. 38, 45

Nemeth S.– McLaughlin Mitchell S – Nyman E.– Hensel, "Ruling the Sea: Managing Maritime Conflicts through UNCLOS and Exclusive Economic Zones", International

Ozturk B. - H.Baseren,S. «The Exclusive Economic Zone Debates in the Eastern Mediterranean Sea and Fisheries», Journal Black Sea/ Mediterranean Environment, Vol. 14,(2008), σ.77-83

Syrgios A., The Status of the Aegean Sea according to International Law, Εκδ. Σάκκουλας (1998), σ. 55.

Stevenson J– Oxman,B. "The Future of the United Nations Convention on the Law of the Sea", The American Journal of International Law, Vol. 88, No. 3 (1992), σ. 488-499, 492).

Αντωνοπούλου Χ., Ενέργεια και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Οικονομικοτεχνικοί Συσχετισμοί, Προϋποθέσεις Εκμετάλλευσης και Δημόσια Διαβούλευση, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας JeanMonnet, 2012.

Βαληνάκης Ι., ΑΟΖ – Ελλάς επί τέσσερα, Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα <http://www.valinakis.gr> (ιστοσελίδα του καθηγητή Ιωάννη Βαληνάκη, πρώην Υφυπουργού Εξωτερικών).

Βενιζέλος, Ευ. (2020). Οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 27.

Βερέμης, Θ. (2005). Ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2005. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 212.

Βερέμης, Θ. (2020, 18 Σεπτεμβρίου). Προς μακρά περίοδο συζητήσεων... . [liberal.gr](https://www.liberal.gr). Ανακτήθηκε 21 Μαρτίου 2021, από <https://www.liberal.gr/apopsi/thanos-beremis-pros-makra-periodo-suzitiseon-/324039>

Βουρνάς, Τ. (1997). Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας, Τόμος Β΄. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 128).

Βούλγαρης, Γ. (2013). Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009. Αθήνα: Πόλις, σελ. 172

Γιανουλόπουλος, Γ. (2003). “ Η ευγενής μας τύφλωση...”. Αθήνα: Βιβλιόραμα, σελ. 60).

Ηρακλείδης, Αλ. (2017). Κραν Μοντανά: Το κυπριακό αδιέξοδο. Χρόνος. Τεύχος 51. Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021, από <https://chronos.fairead.net/irakleidis-adieksodo>).

Ηρακλείδης, Αλ. (2020, 22 Οκτωβρίου), Μερική επέκταση στα 12 μίλια; . Εφημερίδα των συντακτών. Ανακτήθηκε 12 Απριλίου 2021, από https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/265397_meriki-epektasi-sta-12-milia

Ηρακλείδης, Αλ. (2018). Εθνικά θέματα και εθνοκεντρισμός: μία κριτική στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 117

Ηρακλείδης, Αλ. (2007). Άσπονδοι γείτονες, Ελλάδα – Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 396

Ηρακλείδης, Αλ. (2020, 30 Αυγούστου). Οι κυρίαρχες τουρκικές θέσεις για το Αιγαίο. Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε 10 Απριλίου 2021, από https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/257528_oi-kyriarhes-toyrkikes-theseis-gia-aigaio).

Ιωακειμίδης, Π. (2021, 11 Μαρτίου). Τουρκία: τα αιτήματα που δεν προβάλλουμε στην Ε.Ε («θυμάμαι το Ελσίνκι»). Metarithmisi.gr. Ανακτήθηκε 14 Απριλίου 2021, από <http://metarithmisi.gr/article-details.asp?id=41245>).

Ιωακειμίδης, Π. (2021, 29 Ιανουαρίου). Ελλάδα- Τουρκία: πως βγαίνουμε από τις κρίσεις; . metarithmisi.gr. Ανακτήθηκε 6 Μαρτίου 2021, από <http://metarithmisi.gr/article-details.asp?id=40754>).

Ιωακειμίδης, Π. (2021, 23 Φεβρουαρίου). Στερεότυπα Ελλήνων-Τούρκων. Metarithmisi.gr. Ανακτήθηκε 6 Μαρτίου 2021, από <http://metarithmisi.gr/article-details.asp?id=41034>).

Ιωακειμίδης, Π. (2021, 11 Μαρτίου). Τουρκία: τα αιτήματα που δεν προβάλλουμε στην Ε.Ε («θυμάμαι το Ελσίνκι»). Metarithmisi.gr. Ανακτήθηκε 14 Απριλίου 2021, από <http://metarithmisi.gr/article-details.asp?id=41245>

Ιωακειμίδης, Π. (2019). Ευρώπη, Ελλάδα, Τουρκία: Τραύματα, αντιφάσεις, εντάσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 132

Ιωάννου Κρ., Στρατή Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 41 και Παπασταυρίδης Ε. (2022). *Δίκαιο της Θάλασσας σε Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, επ. Αντωνόπουλος Κ. et al, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 340

Καρακωστανόγλου Β., Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, 1998,ό.π, σ. 381..

Καρυώτης, Η ΑΟΖ της Ελλάδας,ό.π, σ. 76..

Κωστόπουλος, Τ. (2007). Πόλεμος και Εθνοκάθαρση, Η ξεχασμένη πλευρά μίας δεκαετούς εθνικής εξόρμησης 1912-1922. Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιόραμα, σελ. 71

Λιάκος, Α. (2019). Ο ελληνικός 20ός αιώνας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 104-105

Παπασταυρίδης Ε. (2022). Δίκαιο της Θάλασσας σε Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επ. Αντωνόπουλος Κ. et al, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 358

Ροζάκης, Χ. (2021). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Πόλις, σελ. 103-104).

Ροζάκης, Χ. (2006, 4 Ιουνίου). Η Χάγη προϋποθέτει διαπραγμάτευση και χωρικά ύδατα. Ananeotiki.gr. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου 2021, από <http://www.ananeotiki.gr/el/articles.asp?themeID=15&tid=1197>

Ροζάκης, Χρ. (2004). Το δίκαιο της Θάλασσας και η εφαρμογή του στην Ελλάδα. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σελ. 93).

Ροζάκης, Χρ. (2019, 9 Δεκεμβρίου). Το μνημόνιο Τουρκίας – Λιβύης και τα ελληνικά νησιά. Καθημερινή. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.kathimerini.gr/politics/1055255/christos-rozakis-to-mnimonio-toyrkias-livyis-kai-ta-ellinika-nisia>

Ροζάκης Χρ. (2021, 5 Ιανουαρίου), Σε αναζήτηση του χαμένου χρόνου για τις συνομιλίες. Καθημερινή. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.kathimerini.gr/politics/561214249/se-anazitisi-toy-chamenoy-chronoy-gia-tis-synomilies>

Ρούκουνας Ε. (4η έκδοση,2021). Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 357

Σβορώνος, Ν. (2007). Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ. 28

Σταυριανός, Λ. (2007). Τα Βαλκάνια: Από το 1453 και μετά, Τόμος Ι. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σελ. 1230

Στρατή Α. (2012). *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες & Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 9

Συρίγος Α. (2019, 16 Δεκεμβρίου). Ποια στρατηγική θέλουμε; . Καθημερινή. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.kathimerini.gr/politics/1056215/aggelos-m-syrigos-poia-stratigiki-theloyme>).

Συρίγος, Α. (2015). Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 763

Τσακίρης Θ., «Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων», Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) Κείμενο Πολιτικής Νο.21 (2012), σ. 3-11142

Υπουργείο εξωτερικών, Ελληνική Δημοκρατία. Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου 2021, από <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης, ΦΕΚ (136, τ. Α')

Αναζήτηση, Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ (Α' 27) Δημοσιεύεται στη ιστοσελίδα <http://www.ypeka.gr> (Ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής)

Οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 36.

Νομοθετικό Διάταγμα 210/1973 (5.10.1973) «Περί Μεταλλευτικού Κώδικος», ΦΕΚ (Α' 277) Δημοσιεύεται στη ιστοσελίδα <http://www.ypeka.gr> (Ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής)

RAND Publications, the democratic peace idea σελ.147 – 150.

Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas (29 Απριλίου 1958)
Δημοσιεύεταιστηνιστοσελίδα<http://www.un.org>(ΙστοσελίδατουΟΗΕ

Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Judgment ICJ 2022 παρ. 242 “The Court considers that Article 7 of UNCLOS reflects customary international law.”, ανακτήθηκε από <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20220421-JUD-01-00-EN.pdf>

Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Judgment ICJ 2022 παρ. 242 “The Court considers that Article 7 of UNCLOS reflects customary international law.”, ανακτήθηκε από

<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/155/155-20220421-JUD-01-00-EN.pdf>

Fisheries Case – United Kingdom v. Norway, Judgment of December 18th 1951, παρ. 128 ανακτήθηκε από <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf>

Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations, 40:5 (2014) σ. 711-736).